

TAPAAJAVANHEMPIEN KOKEMUKSIA JA TOIVOMUKSIA SOSIAALISESTA TUESTA VANHEMMUUTEENSA

Marjukka Huhtala & Taija Juutinen
Opinnäytetyö
Syksy 2010
Sosiaalialan koulutusohjelma
Oulun seudun
ammattikorkeakoulu

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	3
ABSTRACT	4
1. JOHDANTO.....	4
2. VANHEMMUUDEN UUELLEEN MUOTOUTUMINEN	8
3. SOSIAALINEN TUKI	14
4. TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	18
4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävä	18
4.2 Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat	20
4.3 Tutkimusmenetelmä.....	21
4.4 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineiston keruu	22
4.5 Aineiston analyysi	25
4.6 Tutkimuksen luotettavuus	28
4.7 Tutkimuksen eettisyys.....	31
5.SOSIAALINEN TUKI VANHEMMUUTEEN.....	34
5.1 Sosiaalinen tuki vanhemmuuden uudelleen muotoutumiseen	34
5.2 Sosiaalinen tuki tapaajavanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen	43
6. SOSIAALISEN TUEN KEHITTÄMISEHDOTUKSET	49
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	51
8. POHDINTA	57
LÄHTEET	63
LIITTEET	69

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijä(t): Marjukka Huhtala & Taija Juutinen

Opinnäytetyön nimi: Tapaajavanhempien kokemuksia ja toivomuksia sosiaalisesta tuesta vanhemmuuteensa

Työn ohjaaja(t): Markku Koivisto & Päivi Onkalo

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2010 Sivumäärä: 68 + 3 sivua liitteitä

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla tapaajavanhempien kokemuksia saamastaan ja toivomastaan sosiaalisesta tuesta vanhemmuuteensa. Tavoitteena on lisätä Yhden vanhemman perheiden liiton toimijoiden tietämystä niistä vanhemmuuteen liittyvistä asioista, joihin tapaajavanhemmat toivovat saavansa tukea. Yhden vanhemman perheiden liitto toivoi saavansa tietoa siitä, millaista tukea tapaajavanhemmat kokevat tarvitsevänsä vanhemmuuteensa ja mistä he ovat tukea saaneet.

Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä käsittelemme vanhemmuutta ja sen uudelleen muotoutumista sekä sosiaalista tukea ja sen eri muotoja. Tutkimus on kvalitatiivinen haastattelututkimus. Aineistonkeruumenetelmänä on käytetty puolistrukturoitua teemahaastattelua ja tutkimukseen on haastateltu kolmea tapaajavanhempaa. Aineiston analyysimenetelmä on teoriaohjaava sisällönanalyysi.

Parisuhteen päättymisen jälkeen vanhemmuudesta tulee entistä tiedostetumpaa ja tärkeämpää, mutta tapaajavanhemmuuteen sopeutuminen koetaan vaikeaksi. Suurissa elämänmuutoksissa sosiaalisen tuen tarve lisääntyy. Tutkimuksesta selvisi, että tapaajavanhemmat kaipaavat erityisesti emotionaalista ja tiedollista tukea. Läheisiltä saatu emotionaalinen tuki koetaan merkittäväksi tapaajavanhemmuuteen sopeutumisessa ja se kannattelee vaikeassa elämäntilanteessa. Tapaajavanhemmat kokivat vertaistuen merkittäväksi, koska he pystyivät jaksamaan kokemuksiaan samassa tilanteessa olevien kanssa. Vertaistuki koettiin viranomaistukea vaikuttavammaksi.

Tutkimuksesta saatua tietoa voi hyödyntää Yhden vanhemman perheiden liitto sekä muut tapaajavanhempien kanssa työskentelevät. Tutkimustulosten avulla Yhden vanhemman perheiden liitto voi kehittää tapaajavanhemmille suunnattua tukea.

Asiasanat: tapaajavanhempi, vanhemmuus, vertaistuki, sosiaalinen tuki

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Author(s): Marjukka Huhtala & Taija Juutinen

Title of thesis: Non-resident-Parents' Experiences and Expectations of Social Support for Parenthood

Supervisor(s): Markku Koivisto & Päivi Onkalo

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2010

Number of pages: 68

+ 3 appendix pages

The purpose of this study was to describe non-resident parents' experiences of the social support they wished to get and received. The intention was to increase the knowledge in the Finnish Federation of Single Parent Organisations about the support non-resident parents wished to get.

The theoretical framework of this study consisted of knowledge of parenthood and its re-formation and the different forms of social support. The study was qualitative. The data for the study was gathered through theory-based interviews. Three non-resident parents were interviewed and the answers were analyzed using the method of theory-based content analysis.

After the end of a relationship the parenthood became more conscious and important. The need of social support increased significantly and being a non-resident parent was experienced to be difficult. The study showed that the non-resident parents needed especially emotional and mental support. The emotional support received from people close to parents was very significant. The non-resident parents regarded the peer support as very important because they could share their experiences with others. The peer support was considered more important than the support from the authorities.

The Finnish Federation of Single Parent Organisations and others working with non-resident parents can benefit from this study. The research results can help the Finnish Federation of Single Parent Organisations develop the support given to non-resident parents

Keywords: Non-resident parent, Parenthood, Peer support, Social support

1. JOHDANTO

Parisuhteen päättyminen on merkityksellinen ilmiö yhteiskunnallisesti. Kaikissa länsimaissa kahden viimeisen sukupolven aikana erot ovat yleistyneet. Erosta on muodostunut ajan ilmiö, joka koskettaa suurta joukkoa aikuisia ja lapsia. Vuonna 2009 Suomessa solmittiin 29 836 avioliittoa ja samana vuonna avioeroon päätyi 13 527 avioliittoa, eli lähes puolet nykyisin solmituista avioliitoista päättyy eroon. Elatussopimuksia puolestaan sosiaalilautakunnat vahvistivat vuonna 2009 kaikkiaan 39 643. Avioliittojen päättymisestä ei ole tarkkaa tilastoa, mutta niiden tiedetään päättyvä eroon avioliittojen herkemmin. (Kääriäinen, Hämäläinen & Pölkki 2009, 11; Tilastokeskus. Tilastot, 2010; Terveystieteiden tutkimuskeskus 2010; Hokkanen 2002, 121.)

Parisuhteen päättyminen on yleensä suuri elämänmuutos, ja useat kaipaavat tässä elämänvaiheessa tukea. Eroihin liittyvä tuen tarve on lisääntynyt erojen yleistymisen ja eron tuomien pulmien monimuotoistumisen myötä. Tältä osin palvelujärjestelmä on yhteiskunnassamme hajanainen, eikä kohtaa välttämättä yksilöiden elämäntilanteiden moninaisuutta. Eroprosesseissa ja niiden jälkeisessä elämässä tukea voivat antaa erilaiset ammattilaiset ja viranomaiset, sekä läheiset ja ystävät muodostavat tärkeän tukiverkoston muuttuvassa elämäntilanteessa. Tukea voi saada myös vertaisryhmästä, jolla on suuri merkitys muutokseen sopeutumisessa. (Kääriäinen ym. 2009, 11, 254.)

Tämä tutkimus on toteutettu yhteistyössä Yhden vanhemman perheiden liiton (YVPL) kanssa. Yhden vanhemman perheiden liitto on valtakunnallisesti toimiva lastensuojelujärjestö, joka pyrkii estämään yhden vanhemman perheiden syrjäytymistä tukemalla näiden verkostoja ja vahvistamalla vanhempien uskoa kykyihinsä toimia vanhempina ja kasvattajina. Toiminnan tavoitteena on tasavertainen lapsuus ja jaettu vanhemmuuden vastuu riippumatta siitä

perhemuodosta, jossa lapset asuvat. Parisuhteen loppuminen ei lopeta vanhemmuutta, ja eroavia tulee tukea erilaisin keinoin yhteiseen vanhemmuuteen. Yhä useammat erovanhemmat haluavatkin jakaa vanhemmuuden myös eron jälkeen. (Liiton periaateohjelma, Yhden vanhemman perheiden liitto, hakupäivä 04.02.2010; Liiton säännöt, Yhden vanhemman perheiden liitto, hakupäivä 3.3.2010.).

Erovanhemmille suunnattua tukitoimintaa järjestävät liiton 50 paikallisyhdistystä. Yhden vanhemman perheiden liiton jäsenyhdistyksissä on myös runsaasti tukihenkilöitä, jotka vastaavat kysymyksiin lasten tapaamisista, huollosta ja elatuksesta eron jälkeen. Joissakin suurimmissa yhdistyksissä kokoontuu myös erityisesti tapaajavanhemmilla tarkoitettuja ryhmiä. Liiton jäsenyhdistyksissä on mahdollisuus saada tukea vanhemmuuteen ja toiminta on avointa kaikille erovanhemmille. (Liiton säännöt, Yhden vanhemman perheiden liitto, hakupäivä 3.3.2010; Yhdistykset, Yhden vanhemman perheiden liitto, hakupäivä 3.3.2010.; Oletko tapaajavanhempi, Yhden vanhemman perheiden liitto, hakupäivä 10.10.2010.)

Opinnäytetyön aihe muotoutui oman ammatillisen kiinnostuksen sekä Yhden Vanhemman Perheiden liiton aluepäällikön toiveiden pohjalta. Liiton aluepäällikkö toivoi saavansa tietoa siitä, millaista tukea tapaajavanhemmat olisivat toivoneet vanhemmuuteensa ja mistä he ovat tukea saaneet. Hokkasen 2002, 125 mukaan tapaajavanhemman ja lapsen suhdetta ja siihen vaikuttavia asioita on Suomessa tutkittu aiemmin vähän. Myöskään tutkimustietoa eron jälkeisestä vanhemmuudesta ei juurikaan ole saatavilla. Tutkimuksessamme keskitytäänkin tapaajavanhemman näkökulmaan ja tapaajavanhempien kokemuksiin siitä, millaista sosiaalista tukea he ovat vanhemmuuteensa saaneet ja millaista tukea he olisivat toivoneet siihen saavansa. Myös me sosiaalialan ammattilaisina olemme kiinnostuneita siitä, miten vanhemmuus muotoutuu eron jälkeen ja millaista sosiaalista tukea tapaajavanhemmat ovat saaneet ja toivoneet vanhemmuuteensa.

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla tapaajavanhempien kokemuksia saamastaan ja toivomastaan sosiaalisesta tuesta vanhemmuuteensa. Tutkimustehtävänä on selvittää, millaisia kokemuksia ja toivomuksia tapaajavanhemmilla on sosiaalisesta tuesta vanhemmuutensa. Tavoitteena on lisätä Yhden vanhemman perheiden liiton toimijoiden tietämystä niistä vanhemmuuteen liittyvistä asioista, joihin tapaajavanhemmat toivovat saavansa tukea. Tapaajavanhempien kokemuksiin perustuvien tutkimustulosten avulla Yhden vanhemman perheiden liittolla on mahdollisuus kehittää tapaajavanhemmille tarjoamaansa tukea.

Tutkimuksen toisena keskeisenä tavoitteena on oman ammatillisen osaamisen vahvistaminen. Tutkimuksen avulla syvennämme ymmärrystämme vanhemmuudesta ja sen uudelleen muotoutumisesta sekä sosiaalisesta tuesta. Tutkimuksen avulla pyrimme lisäämään ymmärrystämme tapaajavanhempien tuen tarpeesta ja palveluiden kehittämisestä. Pyrimme myös lisäämään tietoaamme tapaajavanhemmille suunnatuista palveluista, jotta voimme asiakastyössä ohjata tapaajavanhempia tarpeen mukaisiin palveluihin.

Tutkimuksemme on laadullinen tutkimus. Tutkimusaineiston keräsimme teemahaastattelulla, ja haastattelimme kolmea tapaajavanhempaa. Aineiston analyysimenetelmänä käytimme sisällönanalysiä yhdistettynä teoriaohjaavaan analyysiin.

Tutkimuksemme teoreettisessa viitekehyksessä käsittelemme vanhemmuutta ja sen uudelleen muotoutumista sekä suhdetta lapseen parisuhteen päättymisen jälkeen. Viitekehyksessä olemme myös käsitelleet sosiaalista tukea ja sen eri muotoja sekä vertaistukea.

2. VANHEMMUUDEN UUDELLEEN MUOTOUTUMINEN

Vanhemmuus voidaan jakaa biologiseen-, psykologiseen- ja sosiaaliseen vanhemmuuteen. Psykologiseen vanhemmuuteen kuuluu vanhemman ja lapsen vahva kiintymyssuhde. Olennaista on lapsen tunne siitä, kuka on hänen vanhempansa. Sosiaaliseen vanhemmuuteen kuuluu huolenpito sekä kehitystä ja kasvua edistävät keskeiset asiat, kuten rajojen asettaminen ja rakkauden osoittaminen. Psykologista vanhemmuutta toteutetaan usein sosiaalisen vanhemmuuden kautta, ja psykologinen ja sosiaalinen vanhemmuus ovat osittain päällekkäisiä. Sosiaalinen vanhemmuus on kuitenkin mahdollista ilman psykologiseen vanhemmuuteen liittyvää tunnesidettä. Biologinen vanhemmuus muodostuu perimän kautta, eikä se takaa sosiaalisen ja psykologisen vanhemmuuden toteutumista. Ilman biologista vanhemmuutta lapsi ei ole olemassa, eikä selviä hengissä vailla sosiaalista vanhemmuutta eikä kasva tasapainoiseksi aikuiseksi ilman riittävän hyvää psykologista vanhemmuutta. (Laurila 2003, 25.)

Tässä tutkimuksessa vanhemmuus nähdään lapsen ja vanhemman välisenä suhteena, johon kuuluu molemminpuolinen kiintymys ja vuorovaikutus. Tutkimukssamme tarkastelemmekin vanhemmuutta pääsääntöisesti psykologisen ja sosiaalisen ulottuvuuden näkökulmasta.

Vanhemmuus koostuu useista eri seikoista, jonka vuoksi vanhemmuuden määrittely ei ole yksiselitteistä. Olennainen osa vanhemmuutta on lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus. Vanhemmuus on myös muuttuva prosessi, joka voidaan nähdä elämän mittaisena vanhemman ja lapsen välisenä suhteena. Vanhemmuuden jatkuva muutos tarkoittaakin sitä, ettei aikuinen ole vanhempana koskaan valmis. Vanhemmuus henkisenä kasvuprosessina onkin yksi monimutkaisimmista psykologisista prosesseista. (Laurila 2003; Tamminen 2004, 69-70.)

Vanhemmuus ei ole pelkkä rooli tai joukko tehtäviä, joita vanhempi saa ja ottaa vastuulleen vanhemmaksi tultuaan. Se on syvä tunneside toiseen ihmiseen, jossa vanhempi välittää lapselle itse saamaansa rakkautta ja hoivaa. Vanhemmuus ei myöskään ole aikuisen oikeus tai velvollisuus, vaan se on ennen kaikkea lapsen ja vanhemman välinen ihmissuhde. Lapsen tärkein ja ensimmäinen ihmisenä olemisen malli on vanhempi, eikä vanhemmuutta voi olla ilman lapsen olemassaoloa. Vanhemmuuden tehtävä on erityinen ja ainutlaatuinen, eikä sitä voida erottaa ihmisen muusta persoonallisuudesta. (Tamminen 2004, 69; Järvinen & Kolbe 2002, 8; Bardy, 41.)

Vanhemmuus on arkista ja konkreettista toimimista ja yhdessä oloa lasten kanssa sekä puolesta tekemistä. Tärkeää on, miltä yhdessäolo ja yhdessä tekeminen tuntuu lapsesta ja vanhemmasta. Vanhemmuuden tärkein tehtävä on vastavuoroisen kiintymyksen mahdollistaminen. Vanhemman täytyy kiinnittyä lapseensa emotionaalisesti ja toiminnallisesti. Vastavuoroisuus edellyttää sitä, että vanhempi osaa ottaa vastaan myös lapsen kiintymyksen itseään kohtaan. (Tamminen 2004, 73-74.)

Lapsen ja toisen vanhemman asuessa erillään vanhempien roolit ja suhteet lapseen muotoutuvat uudelleen. Lasten hyvinvointiin positiivisesti yhteydessä oleva etävanhemmuus voidaan jakaa sosiaaliseen ja psykologiseen sekä taloudelliseen lapsen elämään osallistumiseen. Sosiaalisen sitoutumisen yksi konkreettinen indikaattori on lapsen ja etävanhemman säännöllinen tapaaminen. (Bronberg & Hakovirta 2009, 189.)

Eron yllätyksellisyys laittaa perhedynamiikan lisäksi myös vanhemmuuden koetukselle. Erosta kulunut aika ja se, millä tavoin ero on tapahtunut sekä millainen perhetilanne oli yleisesti, on yhteydessä vanhemmuuden kokemiseen erossa ja eron jälkeen. Vanhemmat, jotka olivat harkinneet eron mahdollisuutta pitkään, olivat pohtineet sitä erityisesti vanhemmuuden kysymyksinä ja etenkin lasten

näkökulmasta. Eron jälkeen vanhemmuudessa koetaan ajoittain yksinäisyyttä, epävarmuutta ja syyllisyyttä erosta. Joskus oman tai toisen vanhemmuuden löytäminen eron jälkeen innostaa ja antaa voimia. Parisuhteen päättyminen voi olla myös mahdollisuus vanhemmuuden jakamiseen, selkiytymiseen ja vahvistumiseen. Vanhemmuuteen voi vapautua energiaa, kun toimimatonta parisuhdetta ei tarvitse enää ottaa huomioon. Kumppaneiden välille nousee vanhemmuus eri lailla yhteiseksi nimittäjäksi. On mahdollisuus alkaa luoda oman näköistä vanhemmuussuhdetta ja voi alkaa huolehtia omasta vanhemmuudesta. (Kääriäinen 2008, 82 - 83, 86.)

Mccobyn mukaan on kolme erilaista tapaa toteuttaa eron jälkeistä vanhemmuutta. Yhteistyötä tekevät vanhemmat kykenevät kommunikoimaan keskenään ja tukevat toistensa vanhemmuutta pyrkien välttämään riitoja. Yhteistyötä tekevät vanhemmat tapaavat muita useammin muualla asuvaa lastaan. Riitelevät vanhemmat kritisoivat jatkuvasti toistensa vanhemmuutta ja puolustavat vain omaa näkemystään asioista. Toisiinsa sitoutumattomat vanhemmat eivät kannu yhteistä vastuuta lapsistaan, vaan kasvattavat lapsiaan omalla tahollaan ja välttävät keskinäistä kommunikaatiota. (Bronberg & Hakovirta 2009, 189.)

Santala (2009, 141) viittaa Litmalaan, jonka mukaan vanhempien yhteistyökykyisyyttä ennustaa parisuhteen historia. Huolto- ja asumismuodon valintaan vaikuttaa se, kuinka vanhemmuus ja vanhempien välinen suhde ja roolit ovat toteutuneet ennen eroa ja erotilanteessa. Santala edelleen Wilcoxiin, joka on todennut yhteishuollon ja molempien vanhempien osallistumisen lapsen arkeen olevan todennäköistä silloin, kun vanhemmat ovat kohtuullisen yhteistyökykyisiä parisuhteen päättymisestä huolimatta.

Vanhempana olemisesta tulee parisuhteen päättyessä erityisen tiedostettua. Vanhemmat joutuvat ottamaan kantaa sekä tekemään oman roolinsa selväksi ja

tulemaan tietoiseksi lapsen läheisenä, vastuussa olevana kasvattajana. Riippumatta siitä, säilyvätkö suhteet lapseen eron jälkeen tai onko läheisiä suhteita ehtinyt muodostua, omasta vanhemmuudesta tietoiseksi tuleminen tapahtuu. Kun vanhemmuus tulee itselle näkyväksi, pakottaa se muodostamaan siihen suhteen. Tämä ei ole kaikille itsestään selvää eikä helppoa. Vasta eron jälkeen vanhemmuutensa ymmärtänyt saattaa tuntea eron entistä raskaammalta. (Kääriäinen 2008, 82).

Parisuhteen päättyessä lapsella on oikeus ylläpitää suhde molempiin vanhempiinsa sekä oikeus tavata muualla asuvaa vanhempaansa. Lapsella on oikeus odottaa, että vanhemmat jatkavat vanhemmuuttaan myös silloin, kun tapaamisjärjestelyt tuottavat vaikeuksia vanhempien ristiriitojen vuoksi ja vanhemmuuden jakaminen tuntuu ylivoimaiselta. Wallersteinin ja Kellyn yhdysvaltalaisen tutkimuksen tulokset ovat osoittaneet, että lapset kokevat molemmat vanhemmat ja heihin säilyvät suhteet psykologisesti tärkeiksi eron jälkeen riippumatta suhteiden aiemmasta laadusta. Yhteyden säilyminen etävanhempaan onkin yksi tärkeimmistä lasten hyvinvointia selittävistä tekijöistä vanhempien eron jälkeen. (Oletko tapaajavanhempi, Yhden vanhemman perheiden liitto, hakupäivä 10.10.2010; Ali-Keskikylä 2008, 12; Bronberg & Hakovirta 2009, 187.)

Rantalaiho (2009, 37) viittaa Kuroseen, jonka mukaan avioerojen yleistyessä lapsen ja vanhemman välistä suhdetta on alettu tarkastella muustakin kuin lapsen elatuksen näkökulmasta. Yksinhuoltajien ja elatusvelvollisen välinen suhde on muuttunut elatuskysymyksen määrittämästä suhteesta myös tunne- ja kasvatuskysymyksen määrittämäksi vanhemmuussuhteeksi.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta turvaa lapsen oikeuden pitää yhteyttä ja tavata vanhempaansa, jonka luona lapsi ei asu. (LHT 2§ 1. mom). Lainsäädännöllä

on haluttu turvata eron jälkeisen vanhemmuussuhteen jatkuminen ja sen keskeisenä tavoitteena on, ettei vanhemman ja lapsen suhde päättyisi parisuhteen päättyessä. Tapaamisten lähtökohtana on lapsen oikeus saada hoivaa ja huolenpitoa molemmilta vanhemmilta sekä muodostaa läheinen suhde kumpaankin vanhempaansa. Lapsen perusoikeutena tulisi olla hänen elintärkeiden kiintymyssuhteiden suojeleminen ja ylläpitäminen. (Hakovirta & Rantalaiho 2009, 40; Tamminen 2004, 77.)

Vanhemmilla on keskeinen rooli siinä, kuinka suhde muualla asuvaan vanhempaan säilyy eron jälkeen. (Hokkanen 2002, 119). Joskus vanhemmat päätyvät jakamaan vanhemmuuden käytännössä hyvinkin tasan. Jaetun vanhemmuuden keskeisin sisältö on lapsen läheisten ihmissuhteiden säilyminen kumpaankin vanhempaansa ja että lapsi saa kokea molempien vanhempien huolenpitoa sekä toimia yhdessä kummankin vanhemman kanssa. (Yhden vanhemman perheiden liitto, hakupäivä 12.5.2010; Hakovirta & Rantalaiho 2009, 41.).

Hokkasen (2002, 125, 128) eronneiden perheiden arkea vanhempien näkökulmasta käsittelevästä tutkimuksesta on käynyt ilmi, että etävanhempi saattaa osittain joutua syrjään lasten elämän tapahtumista sinä aikana, jolloin lapset ovat lähivanhemman luona. Tämä voi aiheuttaa jonkiasteista vieraantumista ja etäisyyden tunnetta. Viikon tai kahden poissaolon jälkeen myös lapset ovat saattaneet ikävöidä muualla asuvaa vanhempaansa niin paljon, että tarkertuvat häneen fyysisesti kiinni tapaamisen aikana.

Hokkasen (2002, 129, 130) tutkimuksesta on selvinnyt myös, että ajan vähyys määrittelee olennaisesti vanhemmuuden kokemusta sekä muualla asuvan vanhemman ja lapsen välistä suhdetta. Koska aikaa on vähän, se käytetään laadukkaasti. Lasten ja tapaajavanhempien yhdessäolo voi muistuttaa parhaimmillaan laatuaikaa, kun sillä tarkoitetaan lapsen kuuntelemista, lapsen ehdoilla olemista ja tekemistä sekä aitoa kohtaamista lapsen ja vanhemman välillä.

Pelkkä lapsen kanssa yhdessä oleminen ja lapsen ehdoilla eläminen koetaan ylellisyytenä.

Toisaalta ajan vähyys voi tehdä tapaamisista hyvinkin hektisiä ja ohjelmallisia. Tällaiset tapaamiset voidaan nähdä vanhemman ymmärrettävänä yrityksenä korvata ajan määrä laadulla ja ottaa rajallisesta ajasta kaikki irti. Taustalta voi myös löytyä syyllisyydentunteita erosta tai siitä, ettei lasten kanssa ole mahdollista viettää enempää aikaa. Tapaajavanhempi voi myös pelätä lapsensa unohtavan hänet, jolloin elämyksiä saatetaan tarjota kannattelemaan seuraavaa tapaamista. Vanhempien on kuitenkin hyvä muistaa, että jo toisen vanhemman tapaaminen ja oleminen hänen luonaan tai kotitöiden tekeminen yhdessä voi olla lapselle unohtumaton elämys. (Hokkanen 2002, 130.)

Mualla asuvat vanhemmat useimmiten kuitenkin haluavat ”normaalin” suhteen lapsen kanssa. Uuden ja ”normaalin” suhteen luominen sisältää rauhallista yhdessäoloa sekä johdonmukaisuutta lapselle asetetuissa rajoissa ja vaatimuksissa, mistä hyötyvät sekä lapset että vanhemmat. Rutiineista tulee eron jälkeisessä tilanteessa entistäkin tärkeämpiä sekä aikuisille että lapsille. Tällainen vähäisellä ajalla toimiva läheinen ihmissuhde vaatiikin enemmän työstämistä, kuin sellaisessa tilanteessa, jossa lapset asuvat suurimman osan ajasta samassa kodissa. Lasten ja vanhempien välisessä suhteessa eron jälkeen näyttäisi olevan päämääränä tunnepitoisuudeltaan tasainen, rutiinien ja perheen ihmissuhteiden uudelleenmäärittelyn kautta normalisoituva olotila ja arki. (Hokkanen 2002, 130-132.)

Tunteet kuuluvat perheen sisäisiin ihmissuhteisiin. Lapsi tarvitsee aikuista jakamaan tunteita kanssaan, mikä onkin yksi lapsen kasvun perusedellytyksistä. Aikuisen tulee myös omilla tunteillaan ohjata ja säädellä lasta ja sitä, mitä lapsi kokee. Vanhempien tehtävänä on auttaa lasta ymmärtämään, säätelemään sekä hallitsemaan tunteita niin kokemuksen kuin käyttäytymisenkin osalta. Tunteiden jakaminen on yhdessäolon mahdollisuus: mitä enemmän kaksi ihmistä jakaa tunteitaan, sitä tärkeämmäksi he

toisilleen tulevat. Mitä enemmän erilaisia tunteita jaetaan, sitä paremmin toisemme opitaan tuntemaan. (Tamminen 2004, 87, 89.)

3. SOSIAALINEN TUKI

Websterin Uuden sanakirjan mukaan tuki määritellään toimeksi tai toiminnaksi, joka helpottaa, ylläpitää tai auttaa toista. Nutbeamin (1986) mukaan sosiaalinen tuki määritellään sellaiseksi yhteisöjen yksilöille ja ryhmille tarjoamaksi avuksi, joka auttaa selviytymään sekä negatiivisista elämäntapahtumista että muista elämää rasittavista tilanteista. Hänen mukaansa sosiaalinen tuki sisältää emotionaalisen, tiedollisen ja aineellisen tuen sekä palvelut. Nutbeam korostaa, että sosiaalisen tuen saatavuus ei ole yksin riippuvainen yksilön halusta kuulua yhteisöön, vaan myös yhteisön mahdollisuuksista tarjota apua. Kumpusalo on tiivistänyt Caplainin, Thoitsin, Gottliebin, House&Kahnin, Deanin ja Nutbeamin käsitykset seuraavanlaiseksi määritelmäksi: sosiaalinen tuki on ihmisten välistä vuorovaikutusta, jossa he saavat ja antavat henkistä, emotionaalista, tiedollista, toiminnallista ja aineellista tukea. Määritelmässä korostuu sosiaalisen tuen vuorovaikutuksellinen luonne. (Kumpusalo 1991, 14.)

Kumpusalon mukaan aineellisella tuella tarkoitetaan esimerkiksi rahaa tai tavaraa. Toiminnallinen tuki sisältää esimerkiksi palvelut ja kuntoutuksen. Tiedollinen tuki on yleensä neuvomista, ohjausta tai opastamista. Emotionaalinen tuki sisältää mm. empatian, rakkauden ja kannustuksen. Henkisellä tuella puolestaan tarkoitetaan esimerkiksi yhteistä aatetta, uskoa tai filosofiaa. (Kumpusalo 1991, 14.)

Sosiaalisella tuella tarkoitetaan niitä resursseja ja voimia, joita ihminen saa käyttöönsä vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Sosiaalisen tuen tarve syntyy, kun sosiaalisessa verkostorakenteessa tapahtuu muutoksia. Lisääntyneet avioerot ja lapsen heikentynyt suhde toiseen vanhempaan selittävät yhteiskunnallisina taustatekijöinä vanhemmuuden tuen tarpeen lisääntymisen. (Kinnunen 2006, 37-38).

Ihminen kokee elämänsä vaikeudet helpommin kohdattavina silloin, kun hän kokee olevansa voimissaan, kuin sellaisessa tilanteessa, jossa jokin hänen elämäänsä liittyvä kuormittava asia on koetellut hänen voimavarojaan. Hyvinvointia tai olemassaoloa uhkaavat tekijät voivatkin aiheuttaa stressiä. Vaikeuksista ylipääseminen vaatii yksilöltä henkisten voimavarojen käyttöön ottoa, mutta myös ulkoisten sosiaalisten tukiverkostojen hyödyntämistä. Silloin, kun voimavarat ovat ihmiseltä vähissä ja hän kokee, ettei hänellä itsellä ole edellytyksiä selvitä tilanteesta, korostuu muiden tuki erityisen paljon. Sosiaalinen tuki on keskeistä ihmisen identiteetin muodostumisen ja kriisitilanteista selviytymisen tai muutokseen mukautumisen kannalta. Selviytymisen edellytyksenä on ihmisten välinen vuorovaikutus ja sosiaalinen tukiverkosto. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2002, 41, 43; Absetz 1995, 10,12,15; Metteri & Haukka-Wacklin 2004, 55.)

Gothonin (1990) mukaan sosiaalinen tuki liittyy ihmisten välisiin vuorovaikutussuhteisiin. Useimmiten tuen nähdään syntyvän sellaisen verkoston kautta, jossa ihmisellä on pysyvät suhteet. Sosiaalisella tuella yleisimmin tarkoitetaan perheeltä, ystäviltä, sukulaisilta, työtovereilta ja naapureilta saatua apua. Perhe ja lähiyhteisö voivat tarjota yksilön hyvinvoinnille emotionaalisen ja henkisen tuen. Suppea, mutta toimiva tukiverkosto onkin usein passiivista ja laajaa tukiverkostoa tehokkaampi ja toimivampi. (Metteri & Haukka-Wacklin 2004, 55; Kumpusalo 1991, 15.)

Metteri & Haukka-Wacklin viittaavaat Pierceen ym. (1996), joka toteaa että sosiaalisen tuen saatavuudella ja vastaanottamisella voi olla vaikutusta siihen, mitä selviytymistapoja ihminen käyttää ja miten hän selviytyy. Ihmisen varmuus siitä, että hän saa apua sitä tarvitessaan, on merkityksellistä. Jo tilanteen ennakkointiin tiedossa oleva sosiaalinen tuki vaikuttaa niin, ettei ihminen koe kovinkaan usein joutuvansa stressaaviin tilanteisiin. Tämän lisäksi tuki vahvistaa ihmisen selviytymistaitoja ja tuen käyttämistä, jolloin ihminen ei koe itseään yhtä haavoittuvaksi kuormittavissa tilanteissa. Selviytymisessä apuna toimivat ihmissuhteet. (Metteri & Haukka-Wacklin 2004, 55.)

Tuen määrä ja laatu sekä tuen subjektiivinen ja objektiivinen luonne voidaan ainakin osittain erottaa tuen muodoissa. Sosiaalisen tuen laatua arvioidaan subjektiivisesti ja siinä olennaista on oikea-aikaisuus. Tuki on vaikuttavinta ja tehokkainta silloin, kun se on saatavilla oikeaan aikaan. Kun yksilön omat voimavarat ovat ehtymässä ja ulkopuolista tukea tarvitaan, pitäisi tukea olla saatavilla. Ongelmat voivat monimutkaistua ja vaikeutua jos tukea ei ole saatavilla, jolloin tuen tarve voi muuttua laaja-alaiseksi. (Kumpusalo 1991, 15, 17; Metteri & Haukka-Wacklin 2004, 55.)

Sosiaalinen tuki voi olla joko ammattilaisen tai maallikon antamaa tukea. Kohdattujen vaikeuksien, kuten sairastumisen, menetysten ja vaativien elämäntilanteiden keskinäistä jakamista kutsutaan vertaistueksi. Vertaistuki on omaehtoista ja yhteisöllistä tukea, eikä se välttämättä ole tarkoitushakuista toimintaa. Vertaistoiminnassa keskeistä on samankaltaiset kokemukset ja niiden jakaminen. Vertaistukeen perustuvan auttamisen ydin on ihmisten välinen arkinen kohtaaminen. (Kumpusalo 1991, 16; Hyväri 2005, 214; Kinnunen 2006, 35,36.)

Stakes määrittelee vertaistuen joko yksilön tai perheen saamaksi vapaaehtoisuuteen perustuvaksi tueksi ja ohjaukseksi, jota antavalla yksilöllä tai ryhmällä on omakohtaista kokemusta vastaavasta vammasta, sairaudesta tai traumaattisesta kokemuksesta kuin tuen saajalla. (Stakes. Palveluketjusanasto.)

Vertaisryhmätoiminnalla tarkoitetaan samanlaisissa elämäntilanteissa olevien ihmisten tukiverkostoa, jonka jäsenet ovat keskenään tasavertaisia. Jäsenet tukevat ja auttavat tasavertaisesti toisiaan. Apua ei välttämättä tietoisesti tarjota tai vastaanoteta, vaikka se onkin mukana kaikessa toiminnassa. Vertaisryhmissä samoja asioita kokeneet ihmiset voivat jakaa kokemuksia, tietoa ja tunteita sekä saavat näin tukea toisiltaan. Yhteisten kokemusten ansiosta jäsenet ymmärtävät toisiaan asiantuntijoita paremmin ja voivat näin ollen auttaa toinen toistaan. Vertaisryhmätoiminta voi olla myös ammatillisesti ohjattua. (Kinnunen 2006, 35,36; (Kääriäinen 2006, 255.)

4. TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävä

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla tapaajavanhempien kokemuksia saamastaan ja toivomastaan sosiaalisesta tuesta vanhemmuuteensa. Tutkimuksen tavoitteena on lisätä Yhden vanhemman perheiden liiton toimijoiden tietämystä ja ymmärrystä tapaajavanhempien sosiaalisen tuen tarpeesta ja siihen liittyvistä toivomuksista. Tutkimuksen avulla tavoittelemme tärkeää kokemusperäistä tietoa sosiaalisen tuen tarpeesta ja toivomuksista tapaajavanhemman näkökulmasta. Tutkimuksen tuomaa tietoa liitto voi hyödyntää kehittäessään tapaajavanhemmille tarjoamaansa tukea.

Tutkimustehtävämme on: Millaisia kokemuksia ja toivomuksia tapaajavanhemmilla on sosiaalisesta tuesta vanhemmuuteensa?

Vanhempaa, jonka luona lapsi ei ole kirjoilla, kutsutaan tapaajavanhemmaksi tai usein myös etävanhemmaksi. Tässä tutkimuksessa lapsestaan erilleen muuttaneesta vanhemmasta käytämme käsitettä tapaajavanhempi . Lapsen vanhemmasta tulee tapaajavanhempi silloin, kun hän muuttaa erilleen lapsestaan ja tapaamiset lapsen ja vanhemman välillä alkavat. (Yhden vanhemman perheiden liitto, hakupäivä 12.5.2010.)

Tässä tutkimuksessa vanhemmuus ymmärretään lapsen ja vanhemman välisenä ainutlaatuisena ja merkityksellisenä suhteena. Vanhemmuuteen kuuluu olennaisena osana molemminpuolinen kiintymys ja vuorovaikutus. Vanhemmuutta toteutetaan tunnetasolla ja toiminnan tasolla. Vanhempi on lapselle tärkeä rakkauden ja hoivan antaja. Tärkeää suhteen vaalimiselle on myös yhdessä tekeminen ja toimiminen. Vanhemmuus on elämänpituinen suhde, joka on kuitenkin jatkuvasti muuttuvaa ja kehittyvää. Muuttuvat elämäntilanteet sekä lapsen kasvaminen muuttavat

vanhemmuutta väistämättä. Kun parisuhde päättyy ja toinen vanhempi muuttaa erilleen lapsestaan, täytyy vanhemman luoda uudenlainen suhde lapseen, mutta myös arvioida omaa vanhemmuuttaan. Vanhemmuudessa tapahtuu paljon muutoksia, oma vanhemmuus tulee tietoiseksi ja vanhemmuuteen täytyykin luoda uudenlainen suhde. Oman vanhemmuuden uudelleen muotoutuminen ja uudenlaisen suhteen luominen lapseen koettelevat tapaajavanhemman voimavaroja, jolloin sosiaalisen tuen tarve on ilmeinen.

Ammatillisina oppimistavoitteitamme on omien ammatillisten valmiuksien kehittäminen sosiaalialan asiakastyössä. Sosiaalialan asiakastyössä tulemme kohtaamaan tapaajavanhempia eri konteksteissa. Tämän tutkimuksen avulla saamme lisää tietoa ja ymmärrystä tapaajavanhempien tuen tarpeesta sekä siitä, miten tukea ja palveluita voitaisiin kehittää. Tutkimustulosten avulla voimme kehittää omia valmiuksia tukea tapaajavanhempia ja ohjata heitä tarpeen mukaisiin palveluihin. Tutkimus lisää myös ymmärrystämme vanhemmuudesta ja vanhemmuuden uudelleen muotoutumisesta sekä sosiaalisesta tuesta.

Sosiaalialan eettisen osaamisen kehittäminen on myös yksi oppimistavoitteistamme. Opinnäytetyön prosessin aikana joudumme pohtimaan tutkimuksen eettisyyteen liittyviä ratkaisuja ja tämä kehittää eettistä osaamista. Koska kumpikin olemme tutkijoina ensikertalaisia, keskeisenä oppimistavoitteenaamme on myös tutkimuksellisen osaamisen kehittäminen. Tutkimuksellinen osaaminen on oleellista sosiaalialan työssä työn kehittämisen kannalta.

4.2 Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat

Laadullisessa tutkimuksessa kuvataan todellista elämää. Tutkimuskohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja kokonaisvaltaisesti. Tutkijan arvot muovaavat pyrkimystämme ymmärtää tutkittavaa ilmiötä. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään löytämään tai paljastamaan tosiasioita jo olemassa olevien väittämien todentamisen sijaan. Laadullisessa tutkimuksessa tiedonkeruun kohteena on ihminen ja aineisto kootaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Laadullisessa tutkimuksessa suositaan metodeja, joissa tutkittavan ääni ja näkökulma tuodaan esiin. Teemahaastattelu on yksi yleisimmin käytetyistä metodeista laadullisissa tutkimuksissa. Laadullisessa tutkimuksessa tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161, 164.)

Tämä tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa kuvaamme tapaajavanhempien yksilöllisiä kokemuksia vanhemmuuteen saadusta ja toivomastaan tuesta. Tekemillämme metodologisilla valinnoilla olemme pyrkineet tuomaan tutkittavien ääntä ja näkökulmaa esille parhaalla mahdollisella tavalla.

Tutkimuksen lähestymistapa on fenomenologis-hermeneuttinen. Fenomenologia tutkii kokemuksia. Kokemuksella tarkoitetaan ihmisen suhdetta omaan todellisuuteensa, eikä ihmistä voida ymmärtää tästä irrallaan. Fenomenologian mukaan ihmisen suhde maailmaan on merkityksellinen ja kokemus muotoutuu näiden merkitysten mukaan. Fenomenologisen tutkimuksen kohteena onkin nämä merkitykset. Hermeneutiikan mukaan yksilö on ainutlaatuinen ja yksilöiden erilaisuudella on merkitystä. Hermeneuttinen tutkimus on kiinnostunut ainutkertaisesta ja ainutlaatuisesta ja yleisesti hermeutiikalla tarkoitetaan teoriaa ymmärtämisestä ja tulkinnasta. Hermeneuttinen ulottuvuus tulee mukaan fenomenologiseen tutkimukseen tulkinnan tarpeen myötä. (Laine 2001, 26-29.)

Fenomenologis-hermeneuttiset erityispiirteet ilmenevät tässä tutkimuksessa siten, että tutkimuksen kohteena ovat tapaajavanhemmat, joilla on mahdollisuus kertoa omin sanoin kokemuksista ja toivomuksista sosiaalisesta tuesta vanhemmuuteensa. Tutkijoina tehtävänämmä on pyrkiä ymmärtämään tutkittavien kokemusmaailmaa ja kuvailemaan sosiaaliselle tuelle annettuja merkityksiä.

4.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmäksi päädyimme valitsemaan puolistrukturoidun teemahaastattelun, koska se sopii hyvin laadullisen tutkimuksen tutkimusmenetelmäksi etenkin silloin, kun tutkittava ilmiö on haastateltaville emotionaalinen sekä hyvin henkilökohtainen. Metodologisesti teemahaastattelussa korostetaan ihmisten tulkintoja asioista sekä asioille annettuja merkityksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48.) Koska tutkimuksemme on tieteenfilosofisesti fenomenologis-hermeneuttinen, on teemahaastattelun valinta tutkimusmenetelmäksi perusteltua. Hirsjärvi & Hurme (2008, 35) toteavat, että haastattelun avulla voidaan käsitellä arkoja ja vaikeitakin aiheita sekä syventää vastauksia ja saatavia tietoja esittämällä tarpeen mukaan tarkentavia lisäkysymyksiä. Tutkittavat voidat tuoda esille itseään koskevia asioita vapaasti. Myös haastateltavalla on mahdollisuus tulkita kysymyksiä ja täsmentää niitä. Heidän mukaansa haastattelu on perusteltua myös silloin, kun kysymyksessä on vähän tutkittu alue. Haastattelun käyttäminen tutkimusmenetelmänä mahdollisti myös suoran vuorovaikutuksen haastateltavan kanssa.

Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun tai tutkimustehtävän mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Tutkimusmenetelmän valintaan vaikutti se, että

tarkoituksenamme oli saada aineistoomme tutkimustehtävän mukaisesti haastateltavien yksilöllisiä kokemuksia ja toivomuksia sosiaalisesta tuesta vanhemmuuteensa.

Haastattelu tutkimusmenetelmänä voi olla myös joiltakin osin ongelmallinen. Haastattelijalta vaaditaan taitoa ja kokemusta ja haastattelijan rooliin sekä tehtäviin täytyisi perehtyä. Haastattelu on myös aikaa vievä ja työläs tutkimusmenetelmä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35-36).

Puolistrukturoiduissa haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta siinä ei käytetä valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan haastateltava saa vastata kysymyksiin omin sanoin vapaasti. Puolistrukturoitua haastattelua voi kutsua myös teemahaastatteluksi (Eskola & Vastamäki 2001, 26; Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 138). Käytimme haastattelussa apuna teemarunkoa ja tukilistaa. Teemat olivat kaikille haastateltaville samat, mutta niiden järjestys ja laajuus vaihtelivat. Teemahaastattelu on myös joustava ja mahdollisti tarvittaessa jo aiemmin käsiteltyyn teemaan palaamisen. Teemarunko muodostui teoreettisen viitekehyksen pohjalta ja se johdatti haastattelun etenemistä. Tutkimuksessamme oli yhteensä kahdeksaan teemaa (Liite 1).

4.4 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineiston keruu

Tämän tutkimuksen kohdejoukko ovat lapsistaan erillään asuvat vanhemmat, joita tässä tutkimuksessa kutsumme tapaajavanhemmiksi. Haastateltaviksi pyydettiin Yhden vanhemman perheiden liiton toimintaan osallistuneita tapaajavanhempia ja haastattelupyynnöt tapaajavanhemmille lähetettiin sähköpostitse Yhden vanhemman perheiden liiton Pohjois-Suomen aluepäällikön välityksellä. Haastattelun

onnistumisen ja haastateltavaksi suostumisen kannalta onkin merkittävää, kuinka viesti haastattelupyynnöstä lähetetään haastateltaville. Viestin lähettäminen haastateltavien jo tunteman työntekijän kautta oli luontevaa ja perusteltua myös tutkimusaiheen kannalta. (Eskola & Vastamäki 2001, 37-38.)

Laadullisessa tutkimuksessa puhutaan otoksen sijaan harkinnanvaraisesta näytteestä. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole tehdä yleistyksiä, vaan pyrkiä ymmärtämään tapahtumia syvällisemmin ja saamaan tietoa ilmiöstä tai etsimään uusia näkökulmia tapahtumiin ja ilmiöihin. Merkittävää tietoa on mahdollista saada jo muutamalla haastateltavalla. On tärkeää että haastateltavat tietävät tutkittavasta ilmiöstä paljon tai heillä on omakohtaista kokemusta asiasta. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 59; Tuomi & Sarajärvi 2009, 85-86.)

Aluksi tarkoituksenamme oli haastatella tapaajavanhempia, joilla erosta on kulunut aikaa 1,5 vuotta. Määräaikaan mennessä emme olleet saaneet yhtään vastausta haastattelupyyntöön ja haastateltavien löytäminen tutkimukseen osoittautui haasteelliseksi. Otimme yhteyttä Yhden vanhemman perheiden liittoon ja Pohjois-Suomen aluepäällikkö esittikin uudelleen haastattelupyynnön tapaajavanhemmille eräässä tapaamisessa, jolloin kaksi tapaajavanhempaa ilmoittautui haastateltaviksi. Tavoitteenamme oli kuitenkin haastatella kolmesta viiteen tapaajavanhempaa, joten näiden lisäksi etsimme yhden haastateltavan itse.

Haastateltavien erosta oli kulunut aikaa puolesta vuodesta hieman yli vuoteen. Vaikka erosta kulunut aika oli lyhyempi kuin aluksi olimme suunnitelleet, saimme kuitenkin tutkimustehtävän kannalta riittävästi kokemuksia ja olennaista tietoa.

Yhteystiedot saatuamme otimme yhteyttä haastateltaviin sopiaiksemme haastattelujen aikataulusta ja paikasta. Haastattelupaikka on olennainen tekijä haastattelun onnistumisen kannalta, koska on kyse vuorovaikutustilanteesta. (Eskola & Vastamäki 2001, 27-28.) Hirsjärven & Hurmeen (2001, 74) mukaan

haastateltavalle voidaan antaa mahdollisuus päättää itse haastattelupaikka. Haastateltavat saivat valita heille sopivan haastattelupaikan esittämistämme vaihtoehtoista (Liite 2). Haastattelut toteutettiin Oulun seudun ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveysalan yksikön tiloissa sekä Kumppanuuskeskuksessa. Yksi haastatteluista toteutettiin Skype-internetpuhelimien välityksellä, koska haastattelua ei pystytty järjestämään kasvotusten.

Tutkijoina valmistauduimme haastatteluihin huolella ja testasimme ennen haastattelua tallennusvälineen toimivuuden. Vieraskieliseen haastatteluun valmistauduimme etsimällä sanastoa ja kääntämällä teemat laatimamme tukilistan kyseiselle kielelle. Lähetimme myös haastateltaville teemarungot ennen haastattelua, jotta he voisivat tutustua teemoihin etukäteen ja näin valmistautua haastatteluun. Haastattelun alussa kerroimme haastateltaville tutkimuksen tarkoituksesta ja aikataulusta. Lisäksi kerroimme haastateltaville, että raportoimme tutkimuksen siten, ettei heitä voida raportista tunnistaa ja nauhoitetut haastattelut sekä litteroidut haastattelut tuhotaan huolellisesti. Toimme esille myös sen, että haastateltavilla on oikeus keskeyttää haastattelu tai pitää tauko tarvittaessa. Kertasimme myös haastattelun teemat ja avasimme haastateltaville sosiaalisen tuen käsitteen. Haastateltaville annettiin myös mahdollisuus esittää tutkimukseen ja haastatteluun liittyviä kysymyksiä.

Toteutimme haastattelut yhdessä, jolloin tutkijoista toinen toimi haastattelijana ja toinen reflektoi haastateltavan puhetta ja esitti tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä. Näin molemmat tutkijat saivat kokemusta haastattelijan roolista. Roolit kerrottiin myös haastateltaville haastattelujen alussa. Reflektoinnin ja tarkentavien kysymyksien tarkoitus oli lisätä haastateltavan kokemusta kuulluksi tulemisesta. Toisaalta pystyimme myös itse varmistamaan omia tulkintoja ja ymmärrystä haastateltavan kertomasta.

Haastattelut sujuivat hyvin ja luontevasti. Haastateltavat kertoivat avoimesti kokemuksistaan ja haastattelutilanteet muistuttivat keskustelutilannetta. Haastatteluiden kiireetön tunnelma mahdollisti luontevan keskustelun. Eskolan ja Vastamäen (2001, 27-28) mukaan haastattelupaikan ja tilanteen tulisi olla mahdollisimman rauhallinen ja haastateltavan tulisi tuntea olonsa mukavaksi. Pyrimmekin luomaan haastattelutilanteista mahdollisimman rauhallisia ja haastattelut sujuivat pääsääntöisesti keskeytymättä. Eräs haastattelu keskeytyi hetkeksi lasten mukana olon vuoksi, mutta keskeytys ei haitannut haastattelun etenemistä. Yksi haastatteluista toteutettiin Skype-internetpuhelimien välityksellä. Haastattelu oli jonkin verran vaikeampi katsekontaktin puuttumisen vuoksi, joten ajoittain haastattelun osapuolet saattoivat puhua samanaikaisesti.

Haastattelut olivat kestoiltaan 1–1,5 tuntia. Lisäksi aikaa kului hieman yleiseen keskusteluun sekä tutkimuksesta kertomiseen. Haastattelutilanteen sujuvuuden parantamiseksi haastattelut tallennettiin mp3-soittimen avulla. Tallentamalla haastattelu äänimuodossa säilytti myös aineistosta olennaisia asioita, kuten äänenkäytön, tauot ja mahdollisen johdattelun. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 92.)

4.5 Aineiston analyysi

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, ja sitä voidaan käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa. Sisällönanalyysi voi olla metodi tai teoreettinen kehys, joka voidaan yhdistää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Analyysin tarkoituksena on luoda aineiston pohjalta selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalysiin tavoitteena on järjestää aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon säilyttämällä sen sisältämä informaatio. Laadullisen tutkimuksen analysoinnin tarkoituksena on informaatioarvon lisääminen karsimalla tutkimuksen kannalta epäolennainen tieto

pois ja luomalla aineistosta selkeä ja yhtenäinen kokonaisuus. Tämä auttaa tekemään luotettavaa tulkintaa ja johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 93, 110, 116.)

Tutkimuksessamme sisällönanalyysi yhdistetään teoriaohjaavaan analyysiin. Alkuvaiheessa analysoinnissa edetään aineistolähtöisesti, mutta analyysin loppuvaiheessa palataan viitekehykseen ja peilataan sitä aineistoon. Teoriaohjaavassa analyysissä aikaisempi tieto ohjaa analyysia.

Aineiston analyysi aloitettiin litteroimalla haastattelut kokonaisuudessaan. Litteroinnilla tarkoitetaan aineiston aukirjoittamista. (Eskola & Vastamäki 2001, 40.) Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 53 A4-arkkia. Tämän jälkeen pelkistimme eli redusoimme aineiston. Pelkistämisessä aukikirjoitettu haastatteluaineisto pelkistetään karsimalla aineistosta tutkimukselle epäolennainen pois. Aineistosta karsittiin tutkimustehtävän kannalta epäolennaisia asioita, kuten kuvauksia tapaajavanhempien eroprosessista, tunnistettavuuteen liittyviä ilmaisuja sekä sidesanoja. Aineisto voidaan tiivistää tai pilkkoa osiin, jolloin tutkimustehtävä ohjaa aineiston pelkistämistä. (Hirsjärvi&Hurme 2001, 138; Tuomi&Sarajärvi 2009, 108.)

Tuomi & Sarajärvi (2009, 110) viittaavat Polit & Hungleriin (1997) ja Burns & Groveen (1997), jotka toteavat että sisällönanalyysissä määritetään analyysiyksikkö ennen analyysin aloittamista. Analyysiyksiköiksi aineistosta muodostui tutkimustehtävää kuvaavat alkuperäiset ilmaisut, joita olivat ajatuskokonaisuudet sekä lauseet ja lauseen osat.

Aloitimme analyysin järjestelemällä aineistoa tutkimustehtävän mukaisesti kahden yläluokan alle, joita olivat **vanhemmuus** ja **sosiaalinen tuki**. Alleviivasimme aineistosta vanhemmuuteen ja sosiaaliseen tukeen liittyviä ilmaisuja eri väreillä, mutta niistä muodostui mielestämme liian suuria kokonaisuuksia. Jäsensimme

aineistoa uudelleen muodostamalla yläluokkien alle alaluokkia, jotta aineistoa olisi helpompi käsitellä.

Vanhemmuus yläluokan alle muodostuivat alaluokat teemarungon mukaisesti: *vanhemmuudessa tapahtunut muutos, suhde lapseen eron jälkeen, vanhemmuuden toteuttaminen, kasvattaminen ja tapaamiset*. **Sosiaalista tukea** oli tässä vaiheessa mielestämme helpointa jäsentää sosiaalisen tuen muotojen avulla ja näistä muodostuikin alaluokkia sosiaalisen tuen alle. Alaluokiksi muodostui *aineellinen tuki, toiminnallinen tuki, tiedollinen tuki, emotionaalinen tuki ja henkinen tuki*. Lisäksi sosiaaliseen tukeen mielestämme kuului olennaisesti myös *vertaistuki ja sosiaalisen tuen kehittäminen*, joista muodostui omat alaluokkansa. Myös *viranomaiskokemukset* nousivat aineistosta selkeästi esille, joten siitä muodostui yksi alaluokka sosiaalisen tuen alle.

Edellä kuvattua vaihetta kutsutaan teemoitteluksi. Teemoittelun ideana on etsiä aineistosta tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä. Jos aineiston keruu on tapahtunut teemahaastattelulla, on aineiston pilkkominen suhteellisen helppoa, koska haastattelun teemat muodostavat jäsennyksen aineistoon. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Suurin osa teemoistamme esiintyi teemarungossa, mutta osittain loimme uusia teemoja aineistosta. Teemoja kuvaavat ilmaisut järjestettiin esittämme teemoittelun mukaisesti.

Aineiston järjestelyvaiheen jälkeen jatkoimme analyysia kirjoittamalla tulkintaa aineistossa esiintyneistä ilmaisuista. Tulkintaamme tuki aineiston alkuperäisilmaukset, eli suorat lainaukset haastateltavien puheesta. Tässä vaiheessa analyysi ei kuitenkaan vaikuttanut selkeältä, joten luimme aineistoa yhä uudelleen ja pohdimme analyysin uutta rakennetta. Koska sosiaalisen tuen kokemukset liittyivät aineistossa vanhemmuuden kokemuksiin, mielestämme oli perustelua liittää niitä tiiviimmin yhteen.

Päätimme muodostaa uusia yläluokkia, jotta aineisto olisi helpommin käsiteltävissä ja hahmotettavissa. *Vanhemmuudessa tapahtunut muutos, kasvattaminen ja vanhemmuuden toteuttaminen*, yhdistettiin uudeksi yläluokaksi, koska niitä ei mielestämme voitu erottaa toisistaan. Yläluokan nimeksi muodostui **sosiaalinen tuki vanhemmuuden uudelleen muotoutumiseen**. *Alaluokat tapaamiset ja suhde lapseen eron jälkeen* yhdistettiin uudeksi yläluokaksi, koska tapaamiset liittyvät olennaisesti lapsen ja vanhemman välisen suhteen uudelleen muotoutumiseen. Tämän yläluokan nimeksi muodostui **sosiaalinen tuki tapaajavanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen**. Sosiaalisen tuen alla aiemmin olleet **sosiaalisen tuen kehittämis ehdotukset** muodostivat oman yläluokkansa. *Viranomaiskokemukset ja toivomukset sosiaalisesta tuesta* päädyimme yhdistämään kahteen edellä mainittuun yläluokkaan.

4.6 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen arvioinnissa on kysymys tutkimusprosessin luotettavuudesta. Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on tutkijan avoin subjektiviteetti ja myöntäminen, että tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline. Pääasiallinen luotettavuuden kriteeri laadullisessa tutkimuksessa onkin tutkija itse, ja näin luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. (Eskola & Suoranta, 211.)

Tarkastelemme tutkimuksen luotettavuutta uskottavuuden, siirrettävyyden, varmuuden ja vahvistuvuuden näkökulmista. Eskola & Suoranta (1996) painottavat seuraavia kriteereitä tarkasteltaessa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta: uskottavuus, siirrettävyys, varmuus ja vahvistuvuus. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 136-137.)

Tutkimuksen vahvistavuudella tarkoitetaan sitä, että tehdyt tulkinnot saavat tukea toisista tutkimuksista, joissa on tarkasteltu vastaavaa ilmiötä. (Eskola & Suoranta, 212-213; Tuomi & Sarajärvi 2002, 136-137.) Tapaajavanhemmukseen liittyviä tutkimuksia on Suomessa tehty aiemmin varsin vähän tai niiden näkökulma on ollut hieman erilainen. Useat tutkimukset ovat myös sukupuolisesti virittäytyneitä, eli on tutkittu esimerkiksi ainoastaan tapaaja-isiä. Tutkimuksemme tulokset kuitenkin vahvistavat viitekehyksessä kuvattua vanhemmuuden uudelleen muotoutumista parisuhteen päättymisen jälkeen. Tutkittavat ovat myös ymmärtäneet sosiaalisen tuen käsitteen vastaavasti, kuin olemme sen tutkimuksessamme esittäneet.

Tutkimuksen luotettavuutta parantaa siirrettävyys eli se, kuinka hyvin tutkimustulokset olisi siirrettävissä toiseen kontekstiin. Laadullinen tutkimus on kuitenkin aina ainutkertainen prosessi, eikä se tue siirrettävyyden käsitettä. Sosiaalisen todellisuuden monimuotoisuuden vuoksi tutkimuksella ei tähdätä yleistykseen. (Eskola & Suoranta, 212-213; Tuomi & Sarajärvi 2002, 136-137.) Tapaajavanhempien kokemukset sosiaalisen tuen tarpeesta sekä sosiaalisen tuen saamisesta vanhemmuuteensa vaihtelevat ja ovat aina yksilökohtaista. Ei voida olla varmoja siitä, että tutkimalla eri kohdejoukkoa samoin menetelmin päädyttäisiin varmuudella samankaltaisiin tuloksiin.

Haastattelujen luotettavuutta olemme pyrkineet varmistamaan huolellisella valmistautumisella, koska tutkijoina olimme kokemattomia. Testasimme laitteiden toimivuuden ja harjoittelimme niiden käyttöä, jotta ne eivät aiheuttaisi häiriötä haastattelutilanteessa. Näin pystyimme lisäämään tutkimuksen varmuutta. Teimme myös haastattelujen tueksi teemarungon lisäksi tukikysymyksiä. Lähetimme myös haastateltaville teemarungon tutustumita varten ennen haastattelua. Haastateltavat kokivatkin tämän auttaneen heitä valmistautumaan haastatteluun.

Haastattelujen jälkeen keskustelimme haastattelun etenemisestä ja sujuvuudesta ja pyrimme näin kehittämään haastattelutekniikkaa seuraavia haastatteluja varten. Keskustelimme myös haastattelussa esille tulleista asioista ja etsimme niistä mm. yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Teimme siis jo tässä vaiheessa alustavaa tulkintaa. Käydyt keskustelut auttoivat myös pitämään haastattelut muistissa litterointia varten.

Tutkimuksen uskottavuudella tarkoitetaan tutkijan tulkintojen vastaavutta tutkittavien käsityksiin. Varmasti ei voida sanoa, että tutkimuksen uskottavuus lisääntyisi viemällä tulkinnat tutkittavien arvioitavaksi, sillä tutkittavat voivat olla sokeita kokemuksilleen. (Eskola & Suoranta, 212-213; Tuomi & Sarajärvi 2002, 136-137.) Hirsjärvi & Hurme (2008, 35-36) toteavat haastattelujen luotettavuutta voi heikentää se, että haastateltava kaunistelee lausumiaan sosiaalisesti hyväksytyyn muotoon. Olemme tiedostaneet tämän riskin tutkimusta tehdessämme, joten tarkastimme tulkintoja haastattelun aikana luotettavuuden lisäämiseksi. Esitimme haastateltaville tarpeen mukaan tarkentavia kysymyksiä, jotta varmistuimme siitä, että ymmärsimme haastateltavan puheen oikein.

Analyysin luotettavuutta olemme parantaneet litteroimalla haastattelut tarkasti sanasta sanaan, jota helpotti mm. tallenteiden hyvä äänenlaatu. Litteroinnin jälkeen aineistot luettiin läpi useaan kertaan ja analyysin kirjoitusvaiheessa ne pidettiin myös esillä, ja tarvittaessa luimme aineistoa uudelleen.

Tutkimuksen analyysin luotettavuutta olemme vahvistaneet käyttämällä suoria lainauksia. Käyttämällä suoria lainauksia omien tulkintojen vahvistamiseksi auttaa myös lukijaa ymmärtämään tekemäämme tulkintaa. Lukija saa myös lukemansa perusteella elävän mielikuvan tutkimustodellisuudesta. (Syrjälä ym. 1994, 99.) Teimme yhden haastattelun toisella kielellä, mutta eettisyyden vuoksi päädyimme kääntämään lainaukset suomen kielelle. Lainauksia kääntäessämme olemme

pyrkineet varmistamaan luotettavuuden kääntämällä lauseet huolellisesti muuttamatta niiden asiasisältöä.

Tutkimuksen luotettavuutta olemme pyrkineet varmistamaan myös yksityiskohtaisella ja selkeällä tutkimuksen raportoinnilla. Olemme kuvanneet raportissa tarkasti tutkimuksen eri vaiheet, jotta lukija pystyisi muodostamaan mielipiteensä analyysin luotettavuudesta ja seuraamaan tutkimuksen etenemistä ja arvioimaan tutkimuksen luotettavuutta tutkimuksen aikana tehtyjen ratkaisujen perusteella. (.Syrjälä ym. 1994, 99.

4.7 Tutkimuksen eettisyys

Eettisten kysymysten eteen joudutaan ihmistieteissä joka vaiheessa. Tutkijan täytyykin olla tietoinen tutkimuseettisistä kysymyksistä jo ennen tutkimusta. Esimerkiksi tutkimuksen aiheen valinta on eettinen valinta . On pohdittava sitä kenen ehdoilla tutkimusaihe on valittu, miksi tutkimukseen ryhdytään ja mitä hyötyä sitä on (Tuomi, Sarajärvi. 2002. 126.) Tutkimuksen näkökulman suuntautuminen tapaajavanhempien kokemuksiin oli tutkijoiden toive. Yhden vanhemman perheiden liiton edustajan kanssa keskustelimme yhdessä aiheen rajauksesta. Yhden vanhemman perheiden liitto toivoikin saavansa tietoa tapaajavanhempien sosiaalisen tuen tarpeesta. Tutkijoina olimme myös kiinnostuneita vanhemmuuden uudelleen muotoutumisesta eron jälkeen. Tutkimuksemme avulla Yhden vanhemman perheiden liitto voikin kehittää tapaajavanhemmille suunnattua tukea.

Ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa mainitaan tärkeimpinä eettisinä periaatteina yleensä informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 19-20). Tuomen & Sarajärven (2009, 131)

mukaan ihmisoikeudet muodostavat ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisen perustan. Tutkittavien suojaan kuuluu mm. se, että tutkittaville selvitetään tutkimuksen tärkeimmät taustatiedot. Tutkittavilta vaaditaan myös vapaaehtoinen suostumus ja tutkittavan on suostuessaan tiedettävä, mistä tutkimuksessa on kyse. Tutkittaville tulee myös kertoa tutkittavan oikeuksista. Tutkimustietojen on myös oltava luottamuksellisia ja tutkittavien anonymiteettiä on suojattava.

Informoimme haastateltavia tutkimuksesta ensimmäisen kerran haastattelupyynnökirjeessämme (liite 2), joka lähetettiin haastateltaville. Haastateltaville kerrottiin tarvittavat ja olennaisimmat tiedot tutkimuksestamme, kuten tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet sekä tutkimuksen aikataulu. Haastateltaville kerrottiin myös haastattelusta, ja lähetimme heille haastattelun teemarungon (liite 1) etukäteen tutustumista varten. Teemarunko antoi haastateltaville kuvan siitä, mitä aiheita haastatteluissa tullaan käsittelemään. Haastateltaville annettiin myös mahdollisuus kysyä tarkentavia kysymyksiä tutkimuksestamme. Haastateltaville kerrottiin myös oikeudesta keskeyttää haastattelu sekä kieltää haastattelun käyttäminen tutkimusaineistona.

Haastateltaville korostettiin tutkimuksen luottamuksellisuutta ja tutkijoiden vaitiolovelvollisuutta. Kerroimme myös käsittelevämme tutkimusaineistoa varoen ja tuhoavamme tallennetut haastattelut sekä litteroidun aineiston tutkimuksen valmistuttua. Toimme esille myös sen, että missään tutkimuksen vaiheessa aineistoa ei käsittele muut kuin tutkijat.

Haastateltaville korostettiin myös heidän yksityisyytensä turvaamisesta tutkimuksessamme. Kerroimme haastateltavien henkilötietojen jäävän ainoastaan tutkijoiden tietoon. Kahden tutkittavan henkilöllisyyden tietää myös haastateltavien etsimisessä auttanut Yhden vanhemman perheiden liiton Pohjois.-Suomen aluepäällikkö. Korostimme myös sitä, että tutkimusraportissamme ei esiinny mitään sellaisia tietoja tai erityispiirteitä, josta heidät voisi tunnistaa. Raportissamme emme

myöskään erittelee suoria lainauksia haastateltavien mukaan, joten lausumista ei voida muodostaa kokonaisuuksia. Tämä suojaa haastateltavien anonymiteettiä.

Teimme yhden haastatteluista vieraalla kielellä, koska haastateltava koki pystyvänsä ilmaisemaan itseään paremmin omalla äidinkielellään. Tutkimuseettisistä syistä olemme kuitenkin suomentaneet suorat lainaukset, jotta haastateltavan yksityisyys ei vaarantuisi eikä tutkittavien puheista siten voida muodostaa kokonaisuuksia.

5.SOSIAALINEN TUKI VANHEMMUUTEEN

5.1 Sosiaalinen tuki vanhemmuuden uudelleen muotoutumiseen

Parisuhteen päättyminen koetaan suureksi muutokseksi. Oma eroprosessi ja muutoksiin sekä uuteen elämäntilanteeseen sopeutuminen vie paljon voimavaroja ja mahdollisuuksia vanhemmuudelta. Haastateltavat kokivat, että he eivät kyenneet aina ottamaan huomioon lapsia riittävästi oman surunsa keskellä. Toisaalta parisuhteen päättyminen voi myös vapauttaa voimavaroja keskittymään vanhemmuuteen, kun toimimatonta parisuhdetta ei tarvitse enää pohtia. Muuttuneessa elämäntilanteessa ja vanhemmuuden uudelleen muotoutumisessa sosiaalista tukea toivotaan sekä läheisiltä että ammattilaisilta.

aluksi kävin läpi omaa suruprosessia erosta niin uskon, että välillä tuntui siltä etten oikeen pystynyt pitämään huolta lapsista, kun olin ite niin poissa tolaltani

kun ei oo sitä parisuhetta enää nii sitte on vaan sitä vanhemmuutta, se on nyt se juttu ja siihen keskitytään - - on ehkä enemmän voimavaroja olla se vanhempi, ei tarvi miettiä sitä huonoa suhetta

Tapaajavanhemmat kokivat itsensä ulkopuoliseksi lasten asioissa ja kokivat menettäneensä niihin vaikutusmahdollisuuden. Tämän myötä vanhemmuuden koettiin muuttuneen epävarmaksi ja uhatuksi, ja haastateltavat kertoivat pelänneen, että vanhemmuus ikään kuin katoaa eikä palaa ennalleen. Epävarmuutta ja pelkoa oli aiheuttanut vanhempien pohdinnat oman aseman merkityksestä lapsen elämässä sekä huoli siitä, haluavatko lapset tavata heitä ja kuinka he viihtyvät uudessa

ympäristössä. Toisaalta tunne vanhemmuudesta oli kuitenkin säilynyt, vaikka he eivät olleetkaan enää lasten elämässä päivittäin läsnä. Eräs haastateltavista koki itsensä vajanaiseksi ollessaan lapsista erossa.

*ku ne (lapset) on siinä lähistöllä.. tuntee ittesä semmoseksi kokonaiseksi
- - ku on etävanhempi nii se tuntuu niinku ois joku raaja amputoitu
(itkee) sitte oli semmosta rauhatonta, rauhaton olo*

*omaa vanhemmuutta tosiaan niin miettii kyllä enemmän, että jossain
määrin se on niinku uhattua, että enemmän sen kanssa joutuu
prosessoimaan*

Tapaajavanhemmat pitivät lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten, kuten päiväkodin henkiökunnan ja opettajien ymmärtävää ja ammatillista suhtautumista muuttuneeseen tilanteeseen hyvänä. Emotionaalisen tuen saaminen ammattilaisilta koettiin eron jälkeistä vanhemmuutta tukevaksi. Ymmärryksen ja tuen saaminen heiltä koettiin vähentävän epävarmuuden ja uhan tunnetta. Yhteistyö ja keskustelut lasten asioista ammattilaisten kanssa koettiin merkittäväksi tueksi tapaajavanhempien psykologisen vanhemmuuden kokemisessa. Kaikki haastateltavat pitivät tärkeänä, että lasta koskevat tiedot päiväkodista ja koulusta saavuttivat myös heidät ja toivoivatkin erityisesti tähän kiinnitettävän huomiota. Päiväkodista saatu tuki oli ollut toisaalta myös epäsuoraa. Eräs haastateltava kertoi, että päiväkodin seinälle oli ilmestynyt esite eroaville vanhemmille pian heidän eron jälkeen.

Omilta vanhemmilta, sisaruksilta, ja uudelta elämänkumppanilta saatu emotionaalinen tuki oli merkityksellistä tapaajavanhemmuuteen sopeutumisessa. Haastateltavat olivat kokeneet, että keskustellessaan läheistensä kanssa, olivat he saaneet osakseen ymmärrystä, kannustusta ja empatiaa. Haastateltavat pitivät myös tärkeänä oman sopeutumisensa kannalta, että heillä oli mahdollisuus jakaa huoliaan

läheistensä kanssa. Läheisten kanssa käydyt keskustelut ja niiden myötä saatu ymmärrys, kannustus ja tuki koettiin oleellisesti vahvistavana asiana uuteen elämäntilanteeseen sopeutumisessa ja uudelleen vanhemmuuteen sopeutumisessa. Haastateltavat totesivat myös keskustelujen kannatelleen tapaajavanhempia vaikeissa tilanteissa. Emotionaalisen tuen saamisesta huolimatta osa tapaajavanhemmista oli kokenut ajoittain jäävänsä yksin tilanteessaan. He toivoivatkin enemmän ymmärrystä ja tukea omilta vanhemmiltaan.

kun mulla on ollu niin hyvä tää sosiaalinen tukiverkosto tässä

mutta sitte taas kuitenkin vanhemmat omat ja ex-puolison vanhemmat, että heille on niinku kova paikka että heiltä ei kyllä semmosta tukea saanu mikä on sillai harmittanu

Haastateltavat olivat yleisesti sitä mieltä, että parisuhteen päättyessä erityisesti ystävyysuhteiden ja ystäviltä saadun tuen merkitys korostuu. Ystävät koetaan tilanteessa erittäin läheisiksi ja luotettaviksi, jonka vuoksi heille voi kertoa hyvinkin henkilökohtaisista asioista. Tapaajavanhemmat kertoivat saaneensa paljon emotionaalista tukea etenkin niiltä ystäviltä ja työkavereilta, jotka ovat kokeneet parisuhteen päättymisen. Tapaajavanhempien mukaan huolien ja kokemusten jakaminen sekä ongelmien ratkominen saman kokeneiden ystävien kanssa oli lisännyt tapaajavanhempien hyvinvointia. Ystävien kanssa keskustelu vanhemmuudesta parisuhteen päättymisen jälkeen sekä heidän kanssaan yhdessä toimiminen oli tukenut suhteen uudelleen rakentumista omaan vanhemmuuteen. Ystävien luona kyläilyn ja esimerkiksi heidän kanssaan vietettyjen ruokailuhetkien nähtiin lisänneet hänen voimavaroja toimia vanhempänä sekä vahvistaneen uskoa vanhemmuuteensa.

mulla on paljon ystäviä, jotka on eronneet tai on samassa tilanteessa, niin heistä on ollut eniten apua

Haastateltavat olivat saaneensa tukea psykologisen vanhemmuutensa uudelleen muotoutumiseen myös vertaistukiryhmistä. Haastateltavat pitivät hyvänä asiana, että vertaisryhmässä kaikki oli samassa elämäntilanteessa olevia ihmisiä, mikä koettiin yhdistävänä tekijänä ryhmän jäsenten kesken. Tunne joukkoon kuulumisesta ja siitä, ettei asioiden kanssa ole yksin, oli lisännyt haastateltavien hyvinvointia ja voimavaroja. Haastateltavat kertoivat, että vertaisryhmässä oli mahdollisuus jakaa kokemuksia ja ratkoa ongelmia yhdessä. Kokemusten jakaminen ja keskustelu muiden saman kokeneiden kanssa koettiin merkittäväksi tueksi ja voimavaroja vahvistavaksi tekijäksi vanhemmuuden uudelleen muotoutumisen kannalta. Haastateltavat toivat esille, että he kokivat olleensa ryhmässä tasa-arvoisia ja tulleet hyväksytyiksi, mikä osaksi myös vahvisti heidän identiteettiään. Tapaaajavanhemmat kokivat saaneensa vertaistukiryhmästä paljon uusia näkökulmia ja ajatuksia vanhemmuuden toteuttamisesta.

*se on vähän helpompaa, kun jotkut asiat on aika henkilökohtaisia niin..
eroseminaari oli hyvä koska me luotettiin toisiimme paljon - - mutta siitä
luottamuksen näkökulmasta on helpompi luottaa ystäviin ja mulla
onneksi on paljon ystäviä jotka on eroamassa tai on kokeneet saman
tilanteen, niin heistä on ollut eniten apua*

Haastatteluissa tuli esille tapaaajavanhempien toive yksistään tapaaajavanhemmille tarkoitetuista vertaistukiryhmistä sekä tapaaajavanhemmille ja lapsille suunnatuista toiminnallisesta vertaistuesta, kuten retkistä ja leireistä.

Tapaaajavanhemmat kertoivat saaneensa runsaasti tiedollista tukea kirjallisuudesta ja jonkin verran myös internetistä omaan henkiseen kasvuun sekä vanhemmuuden uudelleen rakentamiseen. Haastateltavat olivat lainanneet aiheeseen liittyvää kirjallisuutta mm. Yhden vanhemman perheiden liitosta, täsmämateriaalia, kuten eräs haastateltavista kuvasi. Kirjallisuuteen perehtymisen myötä vanhemmat olivat

saaneet tietoa eron jälkeisestä vanhemmuudesta, mikä oli auttanut heitä uudenlaiseen vanhemmuuteen kasvamisessa ja sopeutumisessa. Kirjallisuus oli osaksi auttanut heitä myös itsensä uudelleen rakentamisessa vanhempana. Haastatteluista kävi ilmi, että myös elatus- ja tapaamissopimusten laatimiseen oltiin saatu neuvoja sekä kirjallisuudesta että internetistä.

mää oon hirveesti luku kaikkia ja siitä oon jotenki saanu ja itteä siinä kehittäny ja kasvattanu ja rakentanu itteä niitten kautta

kävin jotain nettisivuja seuraamassa ja näitä keskusteluja - - kyllä sieltä varmasti ihan hyvääkin tietoa on saatavilla ja sainkin. Esimerkiksi tämä elatusvelvolliset ry:n sivuilta sain sitten ihan hyviä vinkkejä, kuten tähän tapaamissopimukseen

Haastateltavat olivat myös hakeneet ja osa heistä oli myös saanut ammattillista tukea vaikeaan tilanteeseen esimerkiksi työterveydenhuollon kautta. Käynnit ammattiauttajalla ja heiltä saatu emotionaalinen tuki koettiin myönteiseksi ja merkitykselliseksi. Tukea saaneet tapaajavanhemmat kokivat ammattiauttajalla olevan tarvittavaa ammatillista ymmärrystä ja valmiuksia käsitellä vaikeita asioita yhdessä tapaajavanhemman kanssa. Ammattiauttajalta saatu riittävä aika ja ymmärrys sekä kuulluksi tulemisen kokemus koettiin merkittäväksi tueksi vanhemmuuden uudelleen muotoutumiselle. Ammattiauttajan koettiin olevan sillä hetkellä juuri heitä varten. Kaikki haastateltavat eivät kuitenkaan olleet saaneet tarvitsemaansa ammatillista tukea ja kertoivatkin eroryhmästä saadun tuen osaksi korvanneen tarvittua ammatillista tukea. Ammatillinen apu koetaan suurissa elämänmuutoksissa tarpeelliseksi.

se on huojentava asia että kun on semmonen ihminen joka haluaa käsitellä ja jutella - - mut sitten tarvii taas semmosen henkilön sinne kuka ymmärtää ja kuuntelee - - että joku ossaa mulle antaa jotaki

Lastenvalvojalla asiointi ei ollut vastannut tapaajavanhempien odotuksia. He olivat kokeneet tulleen kohdelluksi epätasa-arvoisesti suhteessa lähivanhempaan, mikä oli lisännyt epävarmuutta. Haastateltavat eivät mielestään tulleet riittävästi kuulluksi lastenvalvojalla asioidessaan, minkä koettiin lisäävän ulkopuolisuuden tunnetta. Sosiaaliviranomaisten asenteet nähtiin vanhanaikaisina ja asenteellisina päätöksenteossa.

se oli tosi huono se ihminen (lastenvalvoja) yleensäkin... tai ei nyt huono mutta siis tosiaanki se palvelu ja kerta ku me käytiin sielä niin ei se niinku sillai mittään kyselly, se vaan kysy että "no mitä te ootta päättäny - - eikä siltä haluttu mittään kysyäkään- - kylmä toimitus vaan - - mää oisin toivonu jotenki että hällä ois ollu jotaki vaihtoehtoja tai semmosia

Lastenvalvojilta toivottiin yksilöllistä kohtaamista sekä tiedollista tukea, neuvoa ja eri vaihtoehtojen esille tuomista esimerkiksi tapaamissopimusta laadittaessa. Tapaajavanhempien kokemuksien mukaan lastenvalvojalla käynti oli varsin pikainen ja kylmä toimitus. Tapaajavanhemmat näkivät puutteena, ettei perheen tilannetta käsitelty kokonaisuutena, vaan heidän mukaansa tapaamisen tavoitteena oli ainoastaan sopimuksen allekirjoittaminen. Lastenvalvojilta toivottiin myös enemmän herkkyyttä havaita vanhempien välisiä voimasuhteita. Usein voimakkaampi osapuoli tulee tilanteessa enemmän kuulluksi ja heikomman osapuolen toivomukset ja mielipiteet saattavat jäädä huomiotta. Erityisesti lastenvalvojilta toivottiinkin tasa-arvoista kohtaamista ja sovittelijan roolia tarvittaessa.

ois siinä ehkä vähä toivonu että se ois kyselly siitä tilanteesta, jos toinen on jotenki voimakkaampi ihminen ku toinen - - että toinen sanoo että nämä mennee näin ja näin nämä asiat, tuntuu että itellä ei oo enää mittään sananvaltaa mihinkään

Lastenvalvojien asenteita pidettiin vanhanaikaisina ja äitejä suosivana päätöksenteossa, vaikka vanhempina äidit ja isät olisivat aivan yhtä hyviä. Sosiaaliviranomaisilta kaivattiin asennemuutosta ja nykyaikaisempaa ajattelumallia sopimuksia laadittaessa.

vielä ei miehen asema ole, isien asema niin hyvä tai tasapuolinen, kuin sen pitäisi ehdottomasti olla - - ihan yhtä hyviä vanhempia oltiin molemmat uskoakseni, mitään syytä ei ole että miksi ei olisi voinut kohdella tasapuolisesti - - sosiaaliviranomaisilta vaatis semmosta asennemuutosta näissä asioissa, että vielä on vähän semmosia vanhoja ajatuksia siitä että se äiti on se lasten ainoa oikea

Tapaajavanhemmat kertoivat, että parisuhteen päättyessä usein myös taloudellinen tilanne heikkenee. Yhteiskunta määrittelee heidät lapsettomiksi, jonka vuoksi he eivät ole oikeutettuja esimerkiksi lapsilisään. Myös oikeus muihin sosiaalietuuksiin, kuten asumis- ja toimeentulotukeen, määritellään yksin asuvan kriteerein. Haastateltavat kertoivat, että he ovat oikeutettuja vain pieneen verovähennykseen, vaikka pitäisivätkin lapsia luonaan säännöllisesti. Sosiaalietuuksien menettäminen osaksi koetaan vanhemmuutta heikentäväksi seikaksi. Osa haastatelvista olikin joutunut heikon taloudellisen tilanteensa vuoksi turvautumaan vanhempiinsa. Osa haastateltavista oli saanut taloudellista tukea omilta vanhemmilta.

mun papereissa on että oon niinku ”lapseton” ku ne ei asu mun luona niin eihän niinku kaikki tuet ja semmoset niinku sillai että verotus ja semmoset että olen lapseton koska he eivät asu mun luona niin niin kyllähän siinä tulee vähä semmonen olo että huh huh (huokailee)

Tutkimuksesta kävi ilmi, että sosiaalinen vanhemmuus muuttuu käytännön syistä, koska tapaajavanhempi ei ole samalla tavalla arjessa läsnä kuin aiemmin.

Haastateltavat pitivät tärkeänä, että tunne vanhemmuudesta säilyy ja kokivat tunteen tasolla vanhemmuuden säilyneen muuttumattomana.

käytännönkin syistä on muuttunut. Mutta ajatuksen tasollahan se ei muutu miksikään että samalla tavalla sitä on vanhempi kuin aikasemminkin. Sillä tunteen tasolla - - tunne siitä vanhemmuudesta säilyy vaikkoon ookaan päivittäin läsnä - - että on vaan niinku tämmöistä osa-aikaista...

Tutkimuksesta kävi ilmi, että normaalin arjen viettäminen lasten kanssa, kuten ruoanlaittoa ja saunomista yhdessä, pidettiin yleisesti tärkeänä vanhemmuutta vahvistavana tekijänä. Samoin päiväkotiin viemistä ja siltä hakemista pidettiin vahvistavana tekijänä vanhemmuuden kokemisen kannalta. Tapaajavanhempien mukaan arjen merkitys korostui ja yhdessä oloa ja tekemistä arvostettiin enemmän kuin parisuhteessa ollessa. Tapaajavanhemmilla ei kuitenkaan ollut mahdollisuutta elää arkea lasten kanssa yhtä paljon kuin ennen, minkä nähtiin muuttaneen vanhemmuuden toteuttamista. Alkuvaiheessa tapaajavanhemman epävarmuus, pelko sekä huoli oman vanhemmuuden menettämisestä saattaa estää tapaajavanhempaa osaltaan arkivanhemmuuden toteuttamista.

että laitetaan ruokaa ja käydään saunomassa ja ihan näitä tavallisia arkipäivän asioita. Niitä arjen juttuja. Että siihen arkeen pääseminen tavallaan on aina itelle tärkeää

Koska tapaajavanhemmat eivät voi olla arjessa täysipainoisesti läsnä, kokivat he itsensä kasvattajana jossain määrin ulkopuoliseksi ja kasvatukseen osallistumisen haasteelliseksi. Ulkopuolisuuden tunnetta oli vahvistanut esimerkiksi koulusta tai päiväkodista tulleiden tiedotteiden osoittaminen ainoastaan lähivanhemmalle. Haastateltavat kertoivat, ettei heillä ole mahdollisuutta ottaa kasvatuksesta niin paljon vastuuta kuin aikaisemmin vaikka sitä haluaisivatkin. Koska vanhemmuus on

muuttunut, erään haastateltavan kuvailun mukaan osa-aikaiseksi, on se muuttanut myös kasvatustasua arjen tasolta ajatuksen tasolle. Lapsia ja heidän hyvinvointia sekä kasvatuskysymyksiä ajatellaan päivittäin. Vaikka tapaajavanhemmat uskoivatkin lähivanhemman olevan hieman enemmän vastuussa kasvatuksesta, he kokivat kykenevänsä kuitenkin toimimaan tasavertaisena kasvattajana.

kyllä se (kasvatus) vähän tietenkin pikkasen vaikeampaa, kun ei voi siinä joka päivä olla läsnä

hän (lähivanhempi) on siinä sillai vastuussa enemmän kun siellä lapset assuu - - aluksi tuntu vähä semmoselta ulkopuoliselta ja jotenki tuntu että tästä nyt niinku jää ihan kokonaan ulos ja et sää pysty niinku mihinkään vaikuttamaan

Tapaajavanhemmat kokivat yhteistyön lähivanhemman kanssa kasvatuksessa tärkeäksi. Haastateltavat pitivät tärkeänä, että kasvatuseriaatteista pystyttäisiin sopimaan yhdessä samalla tavalla kuin ennenkin. Kasvatuksessa myös lähivanhemmalta saatu tuki koettiin merkittäväksi. Yhteistyö kasvatuksessa vaatii haastateltavien mukaan vanhempien kesken avointa keskustelua toivomuksista ja kasvatuseriaatteista. Tapaajavanhempien mukaan lähivanhemman kanssa käydyt keskustelut lapsen asioista ja kasvatuskysymyksistä olivat vahvistaneet tunnetta ja näkemystä itsestään kasvattajana. Tapaajavanhemmat kokevat tärkeäksi myös lastaan koskevien tietojen saamisen lähivanhemmalta, mutta myös lasten kanssa toimivilta ammattilaisilta. Tietojen saaminen vahvistaa tapaajavanhemman kokemusta tasa-arvoisesta asemasta vanhempana. Yhteistyön lähivanhemman kanssa toivottiin tulevaisuudessa jatkuvan.

Siinä vaan pitää sitten tuota tämän lähivanhemman kanssa, se on erittäin tärkeää että se yhteistyö siinä molempiin suuntiin pelaa varsinkin näistä isommista kasvatuseriaatteista vois yhdessä päättää ja sopia

Vanhemmuutta toteutetaan myös osallistumalla lapsia koskevaan päätöksentekoon yhteistyössä lähivanhemman kanssa. Tapaajavanhemmat kokivat tärkeäksi, että he pystyvät vaikuttamaan lapsia koskeviin asioihin ja saavat osallistua päätöksentekoon. Osallistumisen lapsia koskeviin päätöksentekoon nähtiin vahvistavan tapaajavanhempien kokemuksia itsestä vanhempana. Haastateltavat kertoivat, että heidän on kuitenkin pidettävä puoliaan oman aseman säilyttämiseksi. Tapaajavanhemmalta oli vaadittu oma-alotteisuutta, koska lähivanhempi ei aina välttämättä osannut ottaa huomioon tapaajavanhempaa lapseen liittyvissä asioissa. Haastateltavat toivoivat, että lähivanhemmat ottaisivat heidät aktiivisemmin huomioon lapseen liittyvissä asioissa.

ollaan niinku sovittu että ne yhdessä hoijetaan - - vaikken enää sielä asukkaan heijän kans nii en halunnu sillai että irtisannoudun kaikesta

ei lähivanhempi osaa aina ajatella että ne asiat on ihan yhtäläillä tärkeitä tapaajavanhemmalle

5.2 Sosiaalinen tuki tapaajavanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen

Kaikkien haastateltavien näkemys oli, ettei suhde lapseen ollut muuttunut tunteen tasolla. Psykologiseen vanhemmuuteen kuuluvan tunnesiteen koettiin syventyneen entisestään ja suhteen lapseen koettiin tulleen tärkeämmäksi. Tämä ilmeni päivittäisenä lapsien ajattelemisena ja ikävöimisena. Koska sosiaalista vanhemmuutta ei voitu toteuttaa arjessa enää yhtä paljon kuin ennen, oli suhdetta ylläpidettävä eri tavalla. Suhteen säilyttämiseksi oli tehty töitä ja suhteeseen oli panostettu. Haastateltavat kertoivat, että säännöllinen yhteydenpito, kuten puhelinsoitot lapsille tukivat suhteen säilymistä.

kyllä ne niinku tuntuu jos ne nyt voi vielä tuntua tärkeämmiltä, arvostaa niitten kans tekemisiä enemmän - - mutta on se ainaki syventyny se tunne

se että soittaa, vaikkei lapsia näkisikään, niin soittaa niille ja sanoo vaikka vain hei

Tapaamisten alkaessa osa haastateltavista kertoi jännittäneensä lasten tapaamista sekä lasten reaktioita. Haastateltavien sosiaalisen vanhemmuuden toteuttamisessa oli tapahtunut muutoksia. Haastateltavat kertoivat olleensa epävarmoja siitä, miten lasten kanssa tulisi toimia tapaamisten aikana. Erityisesti pelkoa aiheutti se, kuinka lasten kanssa selviytyy yksin, kun rutiinia uudessa tilanteessa ei ole ehtinyt muodostua. Heitä huolestutti ja arvelutti lapsien suhtautuminen muuttuneeseen tilanteeseen sekä lasten viihtyminen uudessa kodissa ja ympäristössä. Haastateltavat kertoivat lähivanhempien osaksi tukeneen lasta muutoksessa puhumalla positiivisesti tapaajavanhemman uudesta kodista myös lasten kotina ja kannustamalla lapsia tapaamaan muualla asuvaa vanhempaa. Tapaajavanhemmat kokivat lähivanhempien toiminnan tukeneen tapaajavanhemman ja lapsen suhteen uudelleen muotoutumista ja se koettiin merkittäväksi tueksi suhteen säilymisen kannalta.

jännitin niitä että ku esimerkikisi lapset tullee ja miten mää nyt ossaan niitten kans olla ja semmonen joku.....tykkääkö ne minusta ja hirveen epävarmaksi tuli - - niinku ei tuntis omia lapsia..ehkä se on sitte ku on itekki epävarma

Haastatteluista kävi ilmi, että tapaajavanhemman oma hämmennys ja epävarmuus oli muuttanut sosiaalisen vanhemmuuden toteuttamista niin, että lasten viihtyvyyden varmistamiseksi tapaamiset olivat olleet aluksi hyvinkin ohjelmallisia. Tapaamisissa oli korostunut hauskanpito ja lapsia oli saattanut olla usein odottamassa jokin yllätys.

Hauskanpidon taustalla nähtiin olevan pelko vieraantumisesta ja toisaalta hauskanpidolla pyrittiin säilyttämään oma suosio lasten keskuudessa. Haastateltavat kertoivat, että ajan kuluessa ja arkirutiinien muodostuessa hauskanpito oli jäänyt vähemmälle. Alun epävarmuuden ja hämmennyksen väistyttyä oltiin alettu panostaa ja kiinnittää huomiota lasten parissa arkiseen ja tavanomaiseen tekemiseen. Arjen toimintoja opittiin arvostamaan entistä enemmän ja haasteltavien mukaan niiden avulla voitiin luoda uudenlaista suhdetta lapseen. Lasten kassa yhdessä toimiminen oli haastateltavien kokemusten mukaan tukenut suhdetta lapsiin.

alkuun saatto olla niinku hauskanpitoa ja nyt on päästy vähän sitten jo sitä arkeakin elämään - - että se voi alkuun nimeen omaan olla sitten vähän sitä että se suosio säilyi tai että ne lapset sitten mielellään tulisi, ettei siinä alkuvaiheessa tulisi mitään ongelmia. Mutta ei sitä auta ruveta kilpailemaan suosiosta, että pitää molempien älytä sitten se oma vastuu ottaa

Haastateltavat kokivat säännöllisillä tapaamisilla olevan merkitystä lapsen ja vanhemman väliseen suhteen ylläpitämisessä. Varmuus säännöllisistä tapaamisista vähensi tapaajavanhempien vieraantumisen pelkoa lapsestaan. Haastateltavat totesivatkin säännöllisten tapaamisten ehkäisevän vieraantumista, joten niiden koettiin tukevan suhteen uudelleen muotoutumista lapseen. Lisäksi tapaamisten koetaan mahdollistavan sosiaalisen vanhemmuuden toteuttamisen. Tapaamisten säännöllisyyden lisäksi myös niiden joustavuus ja kesto nähtiin lapsen ja vanhemman suhteen kannalta tärkeänä. Jotta tapaamisia voitaisiin toteuttaa joustavasti ja lapsen ehdoilla, pidettiin vanhempien välistä yhteistyötä tärkeänä. Vanhempien keskinäinen vuorovaikutus ja luottamus nähtiin tapaamisten onnistumisen kannalta merkittäväksi. Haastateltavat pitivät tärkeänä myös vanhempien keskinäistä kunnioitusta ja arvostamista vanhempana. Lähivanhemman kunnioitus tapaajavanhempaa kohtaan oli tukenut suhteen muodostumista lapseen. Kunnioittamisella tarkoitettiin mm. sitä, että vanhemmat eivät arvostele toisiaan lasten kuullen eivätkä kyseenalaista toistensa vanhemmuutta.

vähän pelkäsin alussa että mitenhän tässä käy, että alkoi jo vähän vierastamaan kun meni pahimmillaan kolmekin viikkoa taukoa. Ei siinä mitään niinku vahinkoa onneksi ehtiny tapahtua, tai ainakin nyt siltä tuntuu

että haluttas ja yritettään pittää se semmosena joustavana - - et se on vähä niinku lastenki ehdoilla

Haastateltavat kokivat viranomaisten vahvistaman tapaamissopimuksen tärkeäksi suhteen säilymisen kannalta. Tapaajavanhemmat kertoivat kirjallisen tapaamissopimuksen tuovan varmuutta ja turvaa tapaamisten toteutumisesta. Tapaamissopimuksen vahvistaminen koettiin sosiaalista vanhemmuutta vahvistavana asiana. Vahvistettu tapaamissopimus oli vähentänyt huolta haastateltavien asemasta lapsen vanhempana, mikä vahvistaa psykologisen vanhemmuuden kokemista. Haastateltavat kertoivat aluksi noudatteensa hyvinkin tarkasti tapaamissopimuksessa sovittuja aikatauluja. Pian tapaamisiin tuli kuitenkin joustavuutta ja joitain muutoksia. Joustavuus koettiin tärkeäksi erityisesti lasten kannalta. Haastateltavat pitivät tärkeänä, että lähivanhemman kanssa pystyi neuvottelemaan muutoksista, kuten tapaamisten kestoista. Joustavuus oli mahdollistanut lasten kanssa pidempien aikojen viettämisen esimerkiksi lisäpäivistä sopimalla, mikä osaltaan oli tukenut suhteen muodostumista.

vaikka tiesinki että me pystytään niistä sopimaan mutta halusin että jos sattuu että joskus tulee riitatilanne niin pittää olla sillai mustaa valkosella

alkuvaiheessa oli niinku että mentiin hyvinkin kirjaimellisesti sen tuota sen käräjäoikeuden vahvistaman sopimuksen mukaan

uskon että kun me vanhemmat ollaan totuttu tähän tilanteeseen ja nähdään miten lapset reagoi, niin sen täytyy olla joustavaa - - että meidän mielestä se on tärkeää lasten kannalta

Osa haastateltavista oli saanut tiedollista tukea lastenvalvojalta tapaamissopimusten laadinnassa ja osa oli saanut myös asianajajalta juridisia neuvoja. Sosiaalitoimistossa lastenvalvojalla asioidessa oli saatu ohjeita myös tapaamisoikeuden ratkaisemiseen käräjäoikeuden kautta. Tiedollista tukea tapaamissopimusten laatimiseen oli saatu myös kirjallisuudesta ja internetistä.

Haastateltavat kertoivat saaneensa vertaistukiryhmästä paljon neuvoja ja tukea lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen liittyvissä asioissa. Vertaistukiryhmässä oli haastateltavien kertoman mukaan jaettu esimerkiksi kokemuksia lapsen reaktioista. Vertaistukiryhmän jäseniä yhdisti huolehtiminen samoista asioista, mikä koettiin voimavaraistavana asiana. Vertaisryhmässä jaetut kokemukset auttoivat tapaajavanhempia myös valmistautumaan mahdollisiin tuleviin lapsen reaktioihin. Ryhmän jäsenten välillä vallitseva luottamus, ymmärrys ja kokemusten jakaminen koettiin merkittäväksi tueksi pohdittaessa suhdetta lapseen. Tapaajavanhemmat kokivat saaneensa ryhmän jäseniltä emotionaalista ja henkistä tukea omien tunteiden ja reaktioiden käsittelemiseen ja ymmärtämiseen.

nämä ihmiset puhuu samasta asiasta ja täälä uskaltaa esittää semmosia kysymyksiä ja tuola tuo huolentii samasta asiasta ku minä

vertaistuki on mun mielestä, menee kyllä näitten kaikkien viranomaistukien ja kaikkien mahdollisten edelle jos vain löytyis aina joku semmonen kumppani jonka kanssa vois keskustella ja vaihtaa niitä kokemuksia

Haastateltavat kertoivat, että heillä oli ollut tarve keskustella lasten kanssa tunteista enemmän. Keskustelun avulla tapaajavanhemmat olivat pyrkineet syventämään suhdetta lapseen sekä tuomaan lapsille varmuuden omista tunteistaan ja suhteen säilymisestä erosta huolimatta. Lapsille haluttiin korostaa myös sitä, ettei ero ollut heidän syynsä. Avoin keskustelu tunteista ja niiden merkityksestä oli vanhempien näkemysten mukaan syventänyt suhdetta lapseen ja vahvistanut psykologisen vanhemmuuden kokemista. Tunteiden jakaminen ja niistä keskusteleminen voidaan

nähdä vanhemman ja lapsen välisenä emotionaalisena tukena. Haastatteluista kävi myös ilmi, että tapaajavanhemmat olivat tulleet herkemmiksi lapsen reaktiolle, esimerkiksi lapsen pahan mielen aiheuttajaa oli pohdittu yhdessä lasten kanssa.

uskon että vielä rakastan niitä ja he vielä rakastaa mua - - niin tuntuu vähän siltä että pitää vielä selvemmin kertoa että rakastan niitä

kaikki semmonen puhuminen - - ehkä enemmän jostain tunteista puhuminen - - ja semmonen että jos lapsilla on niinku paha olo, niin vähä enemmän tivaa, että mikä on

6. SOSIAALISEN TUEN KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Tapaajavanhemmat toivat esille tarpeen tapaajavanhemmille suunnatusta vertaistuen kehittämisestä. Osa haastateltavista oli osallistunut eroryhmään, mutta haastateltavat kokivat, ettei eroryhmästä aina saanut tarpeeksi tukea juuri tapaajavanhemmuuteen. Tapaajavanhemmille suunnattu vertaistuki nähtiinkin erittäin tarpeellisena. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että on tärkeää saada jakaa kokemuksia ja ajatuksia toisten tapaajavanhempien kanssa. Haastatteluista nousikin esiin tarve yksistään tapaajavanhemmille suunnatuista vertaistukiryhmistä. Toive esitettiin myös tapaajavanhemmille ja lapsille suunnatun ryhmämuotoisen toiminnallisen tuen, kuten retkien ja leirien, kehittämisestä ja järjestämisestä. Tässä vertaistuen muodossa yhdistyisi kokemusten jakaminen sekä yhdessä toimiminen, jonka nähdään tukevan suhdetta lapseen.

*vertaistukiverkoston kehittämisen itse ainakin näkisin tärkeänä - -
nimenomaan etävanhempia ajatellen, oli ne sitten isiä tai äitejä - - jotta
se tavallaan se oma identiteetti siitä vanhemmuudesta sitten vois säilyä
tai jopa vahvistua, ni se ois hieno juttu*

Haastatteluista nousi esiin tarve tiedollisen tuen kehittämisestä tapaajavanhemmille. Haastateltavat esittivät idean info-lehtisestä, joka sisältäisi tietoa tapaajavanhemmille suunnatuista tukimuodoista. Lehtinen voitaisiin lähettää tapaajavanhemmille esimerkiksi avioeropapereiden mukana. Näin tieto saatavalla olevasta tuesta saavuttaisi tapaajavanhemmat pian eroamispäätöksen jälkeen.

*jonkinlainen parannus, että kun tulee ne eropaperit niin siinä mukana
vois olla jonkinlainen esite esimerkiksi yhden vanhemman perheiden
liitosta tai eroryhmästä tai jostain semmoisesta*

Haastatteluista kävi ilmi, että tuen hakeminen jätetään yhteiskunnassamme liikaa yksilön vastuulle, eikä tukea tarjota automaattisesti. Tiedon tarjolla olevista palveluista pitäisi tulla aktiivisemmin ammattilaisilta. Tapaajavanhempien kokemus oli, että tietoa tuesta tulisi olla saatavilla, vaikka yksilö ei olisikaan juuri sillä hetkellä valmis sitä vastaanottamaan. Tuki koetaan tehokkaammaksi silloin, kun yksilö on valmis sitä hakemaan ja vastaanottamaan.

aika iso aukko on sosiaalipalveluissa - - että täytyy itse ottaa yhteyttä ihmisiin, että tuntuu että se vois olla jotenkin aktiivisempaa sosiaalipalveluiden puolelta

mun kokemus oli että piti itse etsiä joku että sais apua. että ehkä se on, että loppujen lopuksi saa apua sitten kun on valmis sitä itse kysymään. mutta en usko että siitä haittaa ois jos ois jonkinlainen käsitys siitä, että mitä apua on tarjolla, vaikka ei olisikaan juuri sillä hetkellä valmis sitä vastaanottamaan

Osa haastateltavista koki tärkeäksi myös tiedon jakamisen tapaajavanhemmuudesta niin ammattilaisille kuin yksityishenkilöille. Heidän mielestään tieto voisi auttaa ihmisiä ymmärtämään myös tapaajavanhemman osaa yhteiskunnassa. Täten tapaajavanhemmat voisivat saada enemmän ymmärrystä ja tukea osakseen.

ihmisille pitäis saaha jotenki tietoa siitä etävanhemmuudesta tosiatarinoita tai jotaki että mitä se sitte kokee...että ei se oo mikään helppo osa (itkee), että ku ylleensä se kuka jää niitten lasten kans niin...sillä on sitte kaikki sympatit (itkee)niinku automaattisesti ja se toinen vaan on se mikä lähtee ja luopuu jostaki velvollisuuksista ja se on vaan vapaa ja saa olla niinku huvittaa ja sitte niitä väärinkäsityksiä haluais oikasta

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksesta kävi ilmi, että sosiaalisen tuen merkitys vanhemmuuden uudelleen muotoutumisessa korostuu erityisesti pian parisuhteen päättymisen jälkeen, kun elämässä koetaan suurimmat muutokset. Myös Kinnunen (2006, 38) on todennut, että sosiaalisen tuen tarve syntyy, kun sosiaalinen verkostorakenne muuttuu. Alkuvaiheessa läheisiltä ja ystäviltä saatu emotionaalinen tuki auttaa muutoksiin sopeutumisessa ja kannattelee vaikeiden tilanteiden yli. Läheisiltä saatu tuki koetaan oleellisesti vahvistavaksi asiaksi uuteen tilanteeseen sopeutumisessa ja erityisesti ystävien kanssa käydyt keskustelut sekä heidän kanssa vietetty aika lisäävät tapaajavanhempien voimavaroja. On tärkeää, että tapaajavanhemmilla on mahdollisuus jakaa huoliaan juuri läheistensä kanssa. Kumpusalon (1991, 15) mukaan vain perhe- ja lähiyhteisö voi tarjota hyvinvoinnille välttämättömän emotionaalisen ja henkisen tuen. Johtopäätös on, että läheiset ja ystävät ovat tärkeimpiä emotionaalisen tuen antajia. Heiltä saatu emotionaalinen tuki vahvistaa tapaajavanhempien voimavaroja ja lisää heidän hyvinvointiaan.

Alkuvaiheessa myös ammatillisen tuen tarve on ilmeinen. Ammatillista tukea haetaan pääsääntöisesti tutuista palveluista, kuten työterveyshuollosta. Nykyisin yhteiskunnassa ammattiapua voi olla vaikeaa saada ja jonotusajat ovat pitkät. Tukea kuitenkin tarvitaan hyvin pian, koska parisuhteen päättymisen ja tapaajavanhemmuuteen sopeutuminen koetaan vaikeaksi. Suuri elämänmuutos koettelee voimavaroja ja tuen hakeminen saattaa olla ylivoimaista, koska se vaatii yleensä paljon omaa aktiivisuutta. Kaikilla tapaajavanhemmilla ei ole myöskään tietoa tarjolla olevista tukimuodoista. Erityisesti kolmannen sektorin tarjoamat palvelut ovat usein tuntemattomia, joten niihin ei myöskään osata hakeutua. Johtopäätös on, että palvelujärjestelmän hajanaisuuden vuoksi tapaajavanhemmat voisivat hyötyä palveluohjauksesta. Kääriäinen ym. (2009 11,254) ovat todenneet eroihin liittyvän tuen tarpeen lisääntyneen erojen yleistymisen ja eron tuomien pulmien

monimuotoistumisen myötä. Tältä osin palvelujärjestelmä on yhteiskunnassamme hajanainen, eikä kohtaa välttämättä yksilöiden elämäntilanteiden moninaisuutta.

Yhden vanhemman perheiden liiton tarjoama sosiaalinen tuki on tärkeää parisuhteen päättymisen jälkeen. Olisi tärkeää, että Yhden vanhemman perheiden liitto tekisi toimintaansa entistä näkyvämmäksi, jotta palvelut saavuttaisivat tuen tarpeessa olevat. Tutkimuksessa selvisi, että tapaajavanhemmat tarvitsevat palveluohjausta. Myös Kaija (2008, 36) on todennut kriisin tai elämäntilanteen muutoksen luovan palveluohjauksen tarvetta. Tutkimuksen perusteella palveluohjauksen näkökulma tulisi huomioida niin YVPL:n toiminnan kuin muidenkin tapaajavanhempien kanssa työskentelevien toiminnan kehittämisessä. Palveluohjauksen avulla kootaan on asiakkaan yksilöllisten tarpeiden mukaiset palvelut yhteen asiakkaan itsenäisen elämän ja selviytymisen tueksi sekä palvelujärjestelmän hajanaisuuden haittojen lieventämiseksi. (Hänninen 2007, 12-35.)

Tutkimus osoitti vertaistuen merkityksen korostuvan silloin, kun tapaajavanhemmilla on voimavaroja käsitellä elämänmuutosta. Vertaistuen merkitys on suuri muuttuneeseen elämäntilanteeseen sopeutumisessa. Vertaistuki oli korvannut osaltaan myös ammatillisen tuen. Ammatti-ihmisten tuki voidaan kokea riittämättömäksi, tai sitä ei ole saatavilla halutun muotoisena. Vertaistukiryhmän jäsenet kokevat usein saavansa toisiltaan jotain sellaista, mitä muualta ei voi saada. Ammatti-ihminen ei ole elänyt samassa elämäntilanteessa eikä siten pysty jakamaan kokemuksia. (Malin 2000, 17-18.)

Kokemusten jakaminen ja ongelmien ratkominen yhdessä samassa elämäntilanteessa olevien ihmisten kanssa oli lisännyt tapajaavanhempien voimavaroja ja tukenut vanhemmuuden uudelleen muotoutumista. Jo pelkkä yhdessäolo vertaisryhmässä voi olla elinvoimaa lisäävä. Vertaisryhmä toimii usein myös identiteetin vahvistajana. Kokemusten vaihto vertaisryhmäläisten kesken

voimaannuttaa ja antaa välineitä ongelmien ratkaisuun. (Malin 2000, 17-18.) Johtopäätös on, että vertaistuki koetaan tärkeämmäksi kuin viranomaisilta saatu tuki.

Tutkimuksesta ilmeni myös vahvasti tarve erityisesti tapaajavanhemmille suunnatusta vertaistuen kehittämisestä Oulun seudulla. Tapaajavanhemmat esittivät toiveen tapaajavanhemmille ja lapsille suunnatun toiminnallisen vertaistuen kehittämisestä, kuten esimerkiksi retkien ja leirien järjestämisestä. Tämän tutkimuksen perusteella Yhden vanhemman perheiden liiton vertaistukitoimintaa tulisi kehittää tapaajavanhempien toiveiden näkökulmasta.

Tässä tutkimuksessa mukana olleet tapaajavanhemmat kokivat eron jälkeiseen vanhemmuuteen sopeutumisen vaikeaksi, koska siihen ei voi mitenkään ennalta valmistautua. Tapaajavanhemmuus koetaan vieraana sekä pelottavana ja tapaajavanhemmuuteen tottuminen vie aikaa niin ajatuksen kuin käytännön tasolla. Myös Kääriäinen (2008, 82) on todennut, että eron jälkeisessä vanhemmuudessa koetaan ajoittain yksinäisyyttä, epävarmuutta ja syyllisyyttä. Vanhempien kokemuksissa korostui, että aika auttoi sosiaalisen tuen lisäksi uuteen tilanteeseen sopeutumisessa. Heidän kertomansa mukaan ajan kuluessa muutoksiin tottuu ja käsitys omasta vanhemmuudesta eheytyy sekä kyky arvostaa itseänsä jatkossakin hyvänä vanhempana vahvistuu. Ajan kuluessa vanhemmuuteen tulee varmuutta ja muuttuneen tilanteen oppii hyväksymään, jolloin uudenlaista vanhemmuutta voidaan alkaa muodostamaan.

Tapaajavanhemmat tarvitsevat myös paljon tiedollista tukea. Alkuvaiheessa tiedollisen tuen tarve liittyy etenkin tapaamis- ja elatussopimuksiin. Tutkimuksessa tuli voimakkaasti esille myös se, että tapaajavanhemmat rakentavat vanhemmuuttaan paljon myös aiheeseen liittyvän kirjallisuuden avulla. Tutkimus osoitti, että tapaajavanhemmuuteen sopeutuminen aiheuttaa muutoksia psykologisen vanhemmuuden kokemisessa. Vanhemmuuden uudelleen muotoutumiseen ja oman identiteettiin rakentamiseen liittyykin paljon psykologista työtä. Olisi tärkeää, että

tiedollista tukea olisi riittävästi saatavilla. Yhden vanhemman perheiden liiton tarjoama tiedollinen tuki, neuvonta sopimusasioissa sekä ilmainen lakineuvonta nähdään tärkeänä tukena parisuhteen päättymisen jälkeen. Yhden vanhemman perheiden liitosta voi myös lainata kirjallisuutta, joten opinnäytetyömme voi olla yksi lainattavista materiaaleista. Opinnäytetyömme voi toimia tiedollisena tukena sekä vertaistukena tapaajavanhemmuuteen sopeutumisessa.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta sosiaalisen tuen oikea-aikaisuuden olevan olennaista kaikissa tuen muodoissa. Tuki on vaikuttavinta ja tehokkainta silloin, kun se on saatavilla oikeaan aikaan. Kun yksilön omat voimavarat ovat ehtymässä ja ulkopuolista tukea tarvitaan, pitäisi tukea olla saatavilla. (Kumpusalo 1991, 15.) Tutkimuksessa selvisi, että tuen hakeminen yhteiskunnassa on suurimmaksi osaksi yksilön vastuulla. Tukea ei tarjota automaattisesti, vaan tuen hakeminen vaatii omaa aktiivisuutta. Suuressa elämänmuutoksessa voimavarat eivät kuitenkaan välttämättä riitä tuen hakemiseen.

Yhteistyö ja keskustelut lähivanhemman kanssa esimerkiksi lasten kasvatukseen liittyvissä asioissa vahvistaa ja tukee tapaajavanhempien kokemusta vanhempana olemisesta ja kasvattajana toimimisesta. Yhteistyötä tekevät vahemmat kykenevät kommunikoidaan keskenään ja tukevat toistensa vanhemmuutta. (Bronberg & Hakovirta 2009,189.) Tutkimuksen mukaan lähivanhemmalta saatu tuki on merkittävää tapaajavanhemman sosiaalisen vanhemmuuden sekä lapsen ja tapaajavanhemman välisen suhteen muodostumisessa. Johtopäätös on, että lähivanhempi voi joko edesauttaa tapaajavanhemman vanhemmuuden uudelleen muotoutumista, tai toisaalta myös estää tapaajavanhempaa toimimasta tasa-arvoisena vanhempana. Lähivanhemmalla on merkittävä rooli tapaamisten joustavassa toteutumisessa sekä tapaajavanhemman mahdollisuuksissa osallistua lasta koskevaan päätöksentekoon. Tutkimuksen perusteella nämä asiat tukevat tapaajavanhemman kokemusta omasta vanhemmuudesta.

Tutkimuksesta kävi ilmi, että parisuhteen päättymisen jälkeen psykologisen vanhemmuuden merkitys ja tärkeys korostuu, koska vanhemmuudesta pidetään tiukasti kiinni eikä sitä pidetä enää selviönä. Tutkimuksesta selvisi, että vanhemmuudesta tulee tiedostetumpaa, ja omaa vanhemmuutta pohditaan ja korostetaan enemmän. Parisuhteen päättyessä vanhemmat joutuvat tekemään oman roolinsa selväksi lapsen läheisenä ja vanhempana olemisesta tulee erityisen tiedostettua. (Kääriäinen 2008, 82.) Johtopäätös on, että oman vanhemmuuden tiedostaminen ja vanhemmuuden pohtiminen on osa psykologisen vanhemmuuden uudelleen muotoutumista.

Tutkimustulosten perusteella voidaan päätellä, että tapaamisten alkaessa on lapsen ja vanhemman välisessä suhteessa saattanut tapahtua jonkin verran vieraantumista. Hokkasen (2002) mukaan aikana, jolloin lapset ovat lähivanhemman luona, saattaa tapaajavanhempi osittain joutua syrjään lasten elämästä, mikä voi aiheuttaa jonkin asteista vieraantumista. Tutkimuksesta kävi ilmi, että tapaajavanhemmat jännittävät ensimmäisiä tapaamisia lastensa kanssa, minkä vuoksi he eivät osaa olla lastensa kanssa luontevia. Tutkimuksen mukaan tapaajavanhemmat myös pelkäävät lapsen unohtavan heidät tapaamisten välissä. Tästä syystä arki saattaa helposti sekoittua juhlaan, kun tapaamisista pyritään tekemään mahdollisimman viihdyttäviä. Myös Hokkanen (2002, 130) on todennut, että tapaajavanhempi voi pelätä lapsensa unohtavan hänet, jolloin elämyksiä saatetaan tarjota kannattelemaan seuraavaa tapaamista. Ajan vähyys voi tehdä tapaamisista hyvinkin hektisiä ja ohjelmallisia. Tutkimuksesta kävi ilmi, että tapaajavanhemmat olivat lasten viihdyttämisellä pyrkineet säilyttämään suosion lastensa keskuudessa. Tällaisten tapaamisten voidaan päätellä olevan vanhemman yritys korvata vähäinen aika laadulla.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että suhdetta lapseen aletaan pitämään entistä tärkeämpänä ja tunnesiteen koetaan syventyneen. Tunteista avoimesti lasten kanssa keskustelemalla pyritään syventämään suhdetta lapseen ja lisäämään lapsen luottamusta suhteen säilymisestä. Tammisen (2004, 89) mukaan vanhempien

tehtävä on auttaa lasta ymmärtämään ja jakamaan tunteita. Mitä enemmän erilaisia tunteita jaetaan, sitä paremmin toisemme opitaan tuntemaan.

Tutkimuksesta selvisi myös arkisten toimintojen ja rutiinien, kuten kotitöiden tekemisen ja iltapesujen, olevan merkittävässä asemassa lapsen ja vanhemman välisen suhteen muodostumisen kannalta. Lapsen kanssa yhdessä toimiminen vahvistaa psykologisen ja sosiaalisen vanhemmuuden kokemista ja suhteen uudelleen muotoutumista lapseen. Hokkanen (2002, 130-132) on myös todennut tapaajavanhempien useimmiten haluavan normaalin suhteen lapsen kanssa ja rutiineista tulee eron jälkeen entistäkin tärkeämpiä sekä aikuisille että lapsille. Päämääränä lasten ja vanhempien välisessä suhteessa näyttäisi eron jälkeen olevan normaali yhdessäolo ja arki.

On tärkeää, että tapaajavanhempien kanssa työskentelevät ammattilaiset ovat tietoisia tapaajavanhempien tuen tarpeesta. Tutkimuksen avulla saimme tärkeää kokemusperäistä tietoa tapaajavanhempien kokemuksista ja heidän toivomastaan sosiaalisesta tuesta. Tutkimustuloksia voivat hyödyntää yhteistyökumppanimme ja muut tapaajavanhempien kanssa työskentelevät ammattilaiset kehittäessään tapaajavanhemmille suunnattuja tukimuotoja.

8. POHDINTA

Opinnäytetyön prosessi alkoi tutkimussuunnitelman tekemisellä syksyllä 2009. Vaikka koimme tutkimussuunnitelman tekemisen työläänä ja aikaa vievänä, on perusteellinen tutkimussuunnitelma kuitenkin auttanut meitä tutkimuksen suorittamisessa. Ohjaavilta opettajilta ja yhteistyökumppanilta saimme tutkimusluvan keväällä 2010, jolloin myös tapaajavanhemmille lähetettiin haastattelupyyntökirjeet. Tapaajavanhemmat haastateltiin kesäkuussa 2010 ja haastattelut litteroitiin pian sen jälkeen. Elokuussa 2010 aloitimme tutkimustulosten analysoinnin ja raportin kirjoittamisen.

Alunperin aloitimme opinnäytetyötämme tekemistä erään toisen yhteistyökumppanin kanssa. Jo silloin tutkimuksemme näkökulma kohdistui tapaajavanhempien kokemuksiin. Aikataulujen yhteensopimattomuuden vuoksi jouduimme kuitenkin luopumaan alkuperäisestä aiheesta. Tämän jälkeen pohdimme jälleen opinnäytetyömme aihetta ja mahdollista yhteistyökumppania. Halusimme säilyttää tutkimuksen näkökulman tapaajavanhempien kokemuksissa, koska olimme jo aloittaneet tutkimussuunnitelman tekemistä tähän liittyen. Otimme yhteyttä Yhden vanhemman perheiden liiton Pohjois-Suomen aluepäällikköön, jolle tarjosimme tapaajavanhempien kokemuksiin liittyvää opinnäytetyötä. Yhden vanhemman perheiden liitto olikin kiinnostunut yhteistyöstä, joten aloimme keskustella opinnäytetyön aiheen rajauksesta.

Tutkimuksen tavoitteena oli lisätä Yhden vanhemman perheiden toimijoiden tietämystä tapaajavanhempien sosiaalisen tuen tarpeesta ja toivomuksista. Haastattelimme kolmea tapaajavanhempaa ja tarkoituksenamme oli saada heiltä kokemusperäistä tietoa tuen tarpeesta ja toivomuksista.

Tutkimusmenetelmänä käytimme puolistrukturoitua teemahaastattelua. Mielestämme teemahaastattelun valinta aineistonkeruumenetelmäksi oli tutkimuksen kannalta onnistunut. Teemahaastattelu sopi tutkimusmenetelmäksi aloitteleville tutkijoille ja sen valitseminen oli perusteltua myös tieteenfilosofisen lähestymistavan vuoksi. Alunperin tarkoituksenamme oli tehdä koehaastattelu, joka kuitenkin peruuntui juuri ennen varsinaisia tutkimushaastatteluja. Koemme, että koehaastattelu olisi ollut tarpeellinen teemarunon ja haastattelutekniikan testaamisen kannalta. Jouduimmekin toteuttamaan varsinaiset haastattelut harjoittelematta haastattelua ennalta. Tästä huolimatta haastattelut sujuivat hyvin ja luontevasti. Haastatteluissa saimme tutkimustehtävän kannalta riittävästi kokemusperäistä tietoa ja koimme, että kolme haastateltavaa oli riittävä otos tutkimuksemme kannalta. Haastateltavien samankaltaiset kokemukset alkoivat toistua haastatteluissa, eikä uutta merkittävää tietoa enää tullut esille.

Tutkimuksemme analyysimenetelmänä käytimme teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Tutkimusaiheen ja tutkimuksen analyysivaiheen koimme haasteelliseksi, mutta mielenkiintoiseksi. Haastatteluissa tuli esille paljon asioita, jotka eivät olleet tutkimustehtävän kannalta olennaisia. Haasteellista olikin poimia aineistosta juuri tutkimustehtävän mukainen tärkeä tieto. Analyysivaiheessa huomasimme kuitenkin, että haastatteluissa olisi ollut hyvä saada sosiaalisen tuen kokemuksia enemmän esille, esimerkiksi tekemällä enemmän tarkentavia kysymyksiä. Mielestämme saimme paljon kokemusperäistä tietoa vanhemmuuden uudelleen muotoutumisesta, mutta sosiaalisen tuen kokemukset jäivät osittain vaillinaiksi tai vähäisiksi. Koska haastattelut olivat intensiivisiä ja tunnepitoisia ja tämän vuoksi mukaansa tempaavia, saattoi tutkimustehtävä välillä osittain jäädä huomiotta. Välillä jouduimme palauttamaan keskustelua aiheeseen.

Tutkimustulosten ja johtopäätösten kirjoittaminen oli aikaa vievää ja monivaiheista ja niitä kirjoitettiin uudelleen useaan kertaan. Koimme tutkimustulosten kirjoittamisen ja järjestämisen mielekkäiksi kokonaisuuksiksi ajoittain haastavaksi. Tämä tutkimuksen

vaihe vaatiikin mielestämme paljon aikaa ja paneutumista, koska aineistoa täytyy lukea useaan otteeseen. Välillä olisi hyvä myös ottaa hieman etäisyyttä opinnäytetyöhön, koska omalle työskentelylle ja kirjoittamiselle tulee ajoittain ”sokeaksi”. Koimme, että meillä aikaa tälle työskentelyvaiheelle ei aina ollut riittävästi. Koemme, että mahdollista seuraavaa tutkimusta tehdessämme meillä olisi paljon enemmän valmiuksia tutkimustyöhön.

Opinnäytetyön tekeminen on ollut monivaiheisuudessaan myös merkittävä oman oppimisen kannalta. Tutkijoina olimme ensikertalaisia, joten kaikki tutkimuksen eri vaiheet ovat olleet meille tuntemattomia. Olemme oppineet paljon tutkimuksen tekemisestä niin tutkimussuunnitelmasta kuin opinnäytetyön raportoinnista. Koska teimme tutkimuksen parityönä, pystyimme myös ratkaisemaan tutkimuksen tekemiseen liittyviä ongelmia yhdessä. Tutkimusprosessin aikana tutkimusosaamisemme ja työn kehittämisosaamisemme on kehittynyt, mikä onkin olennaista sosionomin (AMK) työssä.

Pääsääntöisesti olemme tehneet tutkimusta yhdessä, mutta osittain olemme myös jakaneet vastuuta ja työskennelleet itsenäisesti. Parityöskentelyn olemme kokeneet toisaalta hyvin antoisaksi, mutta toisaalta myös haasteelliseksi esimerkiksi aikataulujen yhteensovittamisen vuoksi. Parityöskentely on mahdollistanut ajatusten ja näkökulmien jakamisen ja olemme saaneet toisiltamme tukea omille ajatuksille ja kokemuksille. Koemme, että olemme molemmat ”ruokkineet” toistemme ajatusprosesseja. Työskentelyssä olemme voineet hyödyntää molempien tutkijoiden vahvuuksia. Tutkimusprosessi on kehittänyt paljon myös yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. Opimme myös, että parityöskentelyssä ei voi välttyä keskinäisiltä ristiriidoilta. Ristiriidat olemme kuitenkin käsitelleet mahdollisimman nopeasti. Olemme oppineet, kuinka tärkeää yhteistyössä on kompromissien tekeminen ja toisten näkökulmien ja osaamisen kunnioittaminen. Tämä valmistaakin meitä esimerkiksi tiimityöhön ja moniammatilliseen yhteistyöhön, jotka ovat molemmat sosiaalialan työssä olennaisia taitoja.

Tutkimuksen tavoitteena oli oman ammatillisuuden vahvistaminen. Tietomme vanhemmuudesta ja sen uudelleen muotoutumisesta on lisääntynyt. Ymmärryksemme sosiaalisen tuen merkityksestä ja monimuotoisuudesta suurissa elämänmuutoksissa on huomattavasti vahvistunut. Tapaajavanhempien kokemuksia tutkimalla ymmärryksemme sosiaalisesta tuesta ja sen tarpeesta sekä vaikeassa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden tukemisesta on lisääntynyt. Tätä tietoa ja ymmärrystä voimme hyödyntää sosionomin (AMK) asiakastyössä. Haastattelut ovat valmistaneet meitä asiakkaiden kohtaamiseen ja koemme että myös kuuntelu- ja vuorovaikutustaidot ovat kehittyneet. Oma ammatillisuus on kasvanut tutkimusprosessin eri vaiheissa. Tutkimuksen teon eri vaiheissa olemme oppineet tosin myös paljon sellaista, joka raportissamme ei näy. Olemme saaneet tietoa mm. tapaamissopimuksesta ja sen luomiseen liittyvistä tekijöistä. Olemme saaneet tietoa myös sosiaaliviranomaisten roolista eroamisen ja sopimuksien vaiheessa. Lisäksi tietomme eroaville vanhemmille ja tapaajavanhemmille suunnatuista palveluista ja palvelujärjestelmästä on lisääntynyt. Tulevaisuudessa pystymmekin ohjaamaan työssämme kohtaavia asiakkaita tuen etsimisessä.

Tutkimustulokset vahvistavat aiempaa tietoperustaa ja ovat paljolti samankaltaisia kuin aiemmissa tutkimuksissa. Näkökulman kohdistuminen tapaajavanhempien sosiaalisen tuen tarpeeseen toi lisäksi uutta merkittävää tietoa ilmiöstä. Näemme tutkimuksemme keskeisimpinä tuloksina emotionaalisen, tiedollisen ja vertaistuen merkityksen muuttuneessa ja vaikeassa elämäntilanteessa. Tapaajavanhempien tuen tarve on suurimmillaan pian parisuhteen päättymisen jälkeen. Tapaajavanhemmat kokevat tarvitsensa paljon tukea omaan vanhemmuuteensa ja oman ja lapsen välisen suhteen muotoutumiseen. Tällöin turvaudutaan paljon läheisiin, joilta toivotaan kannustusta ja ymmärrystä. Tapaamis- ja elatussopimusten laatimiseen kaivataan paljon neuvontaa ja ohjausta, eli tiedollista tukea. Vertaistuellalla on merkittävä vaikutus tapaajavanhempien sopeutumiseen uuteen elämäntilanteeseen. Erityisesti tärkeänä koetaan kokemusten jakaminen muiden

saman kokeneiden kanssa. Tapaajavanhemmat näkivät myös heille suunnatun vertaistuen kehittämisen erittäin tarpeellisena.

Pohdimme parisuhteen päättymisen jälkeistä tuen, ohjauksen ja neuvonnan tarvetta, sekä sitä, miten yhteiskunnassamme annetaan vanhemmille vastuu päätösten tekemisestä ja tuen hakemisesta. Erotilanteissa ja etenkin päätöksiä tehdessä vanhemmat kaipaavat tiedollista tukea ja neuvoja. Ymmärrämme sen, että vanhempia kannustetaan ja motivoidaan tekemään tärkeitä ratkaisuja yhdessä, mutta pohdimme sitä, missä kulkee vastuuttamisen ja tukemisen raja. Parisuhteen päättymisen on suuri elämänmuutos ja joissakin tilanteissa vanhemmat ovat neuvottomia. Eron jälkeen koetaan usein myös voimakkaita tunteita, eikä aina asioita kyetä ajattelemaan rationaalisesti ja on vaikea tehdä kauaskantoisia ratkaisuja. Monesti myös vanhempien omat voimavarat ovat tässä vaiheessa vähissä. Usein kaivataankin enemmän tukea ja neuvontaa, kuin mitä on tarjolla. Pohdimmekin, että jääkö päätösten tekeminen ja tuen hakeminen liiaksi yksilön omalle vastuulle?

Tutkimuksestamme tuli esille toive ja tarve tapaajavanhemmille suunnatusta ”ero-oppaasta”, jossa olisi koottuna tapaajavanhemmille suunnattuja palveluja sekä tietoa saatavilla olevasta tuesta. Tämä voisi olla yksi ehdotus kehitettävästä tuotteesta. Yksi mielenkiintoinen projektin aihe voisi olla tapaajavanhemmille suunnatun ammatillisesti ohjatun vertaistukiryhmän perustaminen Oulun seudulle yhteistyössä Yhden vanhemman perheiden liiton kanssa. Tutkimustamme aloittaessamme Yhden vanhemman perheiden liiton aluepäällikkö esitti toiveen vuoroasumisen tutkimisesta esimerkiksi lasten näkökulmasta. Kiinnostavaa olisi myös tutkia lähivanhemman ja lapsen välisen suhteen muotoutumista parisuhteen päättymisen jälkeen.

Sosiaalinen tuki kuuluu ihmisen jokapäiväiseen elämään, mutta sen tärkeys korostuu erityisesti haasteiden edessä. Opinnäytetyön tekeminen on ollut meille, ensimmäistä tutkimusmatkaa tehneille opiskelijoille, valtava haaste. Tällä matkalla me olemme saaneet sosiaalista tukea läheisiltä, ystäviltä, opiskelutovereilta, työkavereilta,

yhteistyökumppanilta, vertaisarvioijalta, ohjaavilta opettajilta sekä toisiltamme. Iso kiitos tuesta kuuluu siis heille, sillä tuki on kannatellut meitä matkamme eri vaiheissa.

LÄHTEET:

Ali-Keskikylä, E. 2008. Lapsen tapaamisoikeus ja sen toteuttamisen ongelmakohtia. Turun Yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, yksityisoikeuden sarja B:79. Turku. Uniprint.

Bardy, M. 2002. Mistä vanhemmuus tehdään? Teoksessa Järvinen, K. & Kolbe L. (toim.) 2002. Kasvatuksen suuntaa etsimässä. Onks ketään kotona? RT-Print Oy. Pieksämäki.

Broberg, M – Hakovirta, M. 2009: Lapsistaan erillään asuvana isänä eron jälkeen. Teoksessa Forssen, K., Haataja, A. & Hakovirta, M. (toim.) 2009. Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöntutkimuslaitos Tutkimuksia D50/2009. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy, 186 – 189.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä. Gummerus kirjapaino.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Hakovirta M., & Rantalaiho M. 2009. Perhepolitiikka ja jaettu vanhemmuus. Teoksessa: Kääriäinen, A., Hämäläinen J. & Pölkki P. (toim.) 2009. Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Hakapaino Oy. Helsinki.

Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2007. Tutki ja kirjoita. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino. Helsinki.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino. Helsinki.

Hokkanen, T. 2002. Sitä eletään sitä eronneen perheen elämää. Teoksessa Rönkä, A. & Kinnunen, U. 2002. Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Otavan kirjapaino. Keuruu.

Holmberg, T. 2003. Lapset ja vanhempien päihdeongelma. Opas vanhemmille, lastensuojelun ammattilaisille ja muille lasten kanssa työskenteleville. A-klinikkasäätiön raporttisarja nro 48. Saarijärven Offset. Saarijärvi.

Hänninen, K. 2007. Palveluohjaus. Asiakaslähtöistä täsmäpalvelua vavasta vaariin. Stakesin raportteja 20/2007. Helsinki: Stakes. Verkkojulkaisu
<http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/R20-2007-VERKKO.pdf>

Jokinen, A. & Juhila, K. 2008. Sosiaalityö aikuisten parissa. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Järvinen K. – Kolbe L. 2002. Murros mahdollisuutena. Teoksessa Järvinen, K. & Kolbe L. (toim.) 2002. Kasvatuksen suuntaa etsimässä. Onks ketään kotona? RT-Print Oy. Pieksämäki.

Kaija, M. 2008. Kuopin, Iisalmen ja Suonenjoen aikuissosiaalityön käsikirja 1.0 (31.3.2008). Kuopin Sosiaali- ja terveyskeskuksen julkaisusarja 2008:17.

Kinnunen, T. 2006. Vertaistuki erityislapsen vanhempien voimavarana. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. B Raportteja 33. Juvenes Print Oy. Tampere.

Koulutuskohtaiset kompetenssit 03/2006. Sosiaalialan koulutusohjelma.

Kumpusalo, E. 1991. Sosiaalinen tuki, huolenpito ja terveys. Sosiaali- ja terveyshallitus raportteja 8/1991. Valtion painatuskeskus. Helsinki.

Kääriäinen, A. 2008. Ero haastaa vanhemmuuden. Libris Oy. Helsinki. Lastensuojelun Neuvo-projektia 2005-2009.

Kääriäinen, A. 2009. Vertaistukijana erossa – dialogisen kohtaamisen mahdollisuudet. Teoksessa Kääriäinen, A., Hämäläinen, J. & Pölkki, P. (toim.) 2009. Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Hakapaino Oy. Helsinki.

Kääriäinen A., Hämäläinen J. & Pölkki P. 2009. Ero, vanhemmuus eron jälkeen ja eroauttaminen tutkimuskohteina. Teoksessa Kääriäinen, A., Hämäläinen, J. & Pölkki, P. (toim.) 2009. Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Hakapaino Oy. Helsinki.

Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Hakupäivä 22.10.2010. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>.

Laurila, A. 2003. Toivo ja Ilona – Raportti Lastensuojeluprojekteista. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. B raportteja 16. Multiprint Oy. Helsinki

Liiton periaateohjelma, Yhden vanhemman perheiden liitto. Hakupäivä 04.02.2010 <http://www.yvpl.fi/index.php?sivu>

Liiton säännöt, Yhden vanhemman perheiden liitto. Hakupäivä 3.3.2010. <http://www.yvpl.fi/index.php?sivu=liitto>

Malin, M-L. (toim.) 2000. Verkostot ja vertaiset. Kuntoutuksen edistämisyhdistys ry. Helsingin Painoteollisuus Oy. Helsinki.

Metteri , A. – Haukka-Wacklin, T. 2004: Sosiaalinen tuki kuntoutuksen ytimessä. Teoksessa Karjalainen, V. & Vilkkumaa, I. (toim.) 2004. Kuntoutus kanssamme – ihmisen toimijuuden tukeminen. Gummerus kirjapaino. Vaajakoski 2007, 55.

Nylund, M. Vertaisryhmät kokemusten ja tiedon jäsentäjinä. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. (toim.) 2005. Teoksessa vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Oletko tapaajavanhempi, Yhden vanhemman perheiden liitto. Hakupäivä 10.10.2010. <http://www.yvpl.fi/index.php?page=tapaaja&sivu=tapaaja>

Opinto-opas 2007-2008. Sosiaalialan koulutusohjelma. Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulu, sosionomi.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lapsen elatus ja huolto 2009. Hakupäivä 23.10.2010. Sosiaalilautakunnat vahvistivat vuonna 2009 kaikkiaan 39 643 elatusapusopimusta.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Rantalaiho, M. 2009: Suomalainen yksinhuoltajuus ja yhteiskuntamuutos: aviottomasta äitiydestä jaettuun vanhemmuuteen. Teoksessa Forssen, K., Haataja, A. & Hakovirta, M. (toim.) 2009. Yksinhuoltajuus Suomessa.

Santala L. 2009: Miten vanhemmat järjestävät lapsen huollon ja asumisen eron jälkeen? Teoksessa Forssen, K., Haataja, A. & Hakovirta, M. (toim.) 2009. Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöntutkimuslaitos Tutkimuksia D50/2009. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy, 136-141.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2007. Toimeentulotuki. Opas toimeentulokilain soveltajille. Hakupäivä 26.10.2010.
<http://pre20090115.stm.fi/md1176293474181/passthru.pdf>

Stakes. Palveluketjusanasto. Hakupäivä 29.10.2010. [>>Sanastot](http://sty.stakes.fi)
> Palveluketjusanasto.

Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Kirjapaino West-Point Oy . Rauma.

Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. WS Bookwell Oy. Juva.

Tilastokeskus. Tilastot 2010. Hakupäivä 23.10.2010.
http://www.stat.fi/til/ssaaty/2009/ssaaty_2009_2010-05-06_tie_001_fi.html

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tammerpaino Oy. Tampere.

Vilen, M., Leppämäki P. & Ekström L. 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Sosiaali- ja terveysala. WS Bookwell Oy
Väestöntutkimuslaitos Tutkimuksia D50/2009. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy, 33-34, 36-38.

Yhden vanhemman perheiden liitto. Hakupäivä 3.3.2010. <http://www.yvpl.fi/index.php>

Yhden vanhemman perheiden liitto. Hakupäivä 3.3.2010.
<http://www.yvpl.fi/index.php?sivu=yhdistykset>

LIITTEET

LIITE 1

Teemarunko

Sosiaalinen tuki ja vanhemmuus

1. vanhemmuudessa tapahtunut muutos ja siihen saatu sosiaalinen tuki
2. suhde lapseen eron jälkeen ja siihen saatu sosiaalinen tuki
3. vanhemmuuden toteuttaminen ja siihen saatu sosiaalinen tuki
4. tapaamiset ja niihin saatu sosiaalinen tuki
5. kasvattaminen ja siihen saatu sosiaalinen tuki
6. toivomuksia sosiaalisesta tuesta
7. ajatuksia siitä, miten sosiaalista tukea voisi kehittää
8. vertaistuki

LIITE 2

Oulun seudun ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

13.4.2010 Haastattelupyyntö

Hyvä Yhden vanhemman perheiden liiton paikallisyhdistyksen jäsen!

Lähestymme Teitä tällä kirjeellä pyytääksemme Teitä osallistumaan tutkimukseemme. Tutkimuksemme tarkoituksena on kuvailla tapaajavanhempien kokemuksia vanhemmuudesta sekä siihen saamastaan ja toivomastaan tuesta parisuhteen päättymisen jälkeen. Tehtävänäme on kuvailla miten tapaajavanhemmat kokevat vanhemmuutensa ja mitä tukea he kokevat tarvitsevänsä vanhemmuuteensa.

Osallistumiseen tutkimukseen toisi tärkeää kokemusperäistä tietoa Yhden vanhemman perheiden liiton toimijoille siitä, miten tukea tapaajavanhempaa vanhemmuudessa parisuhteen päättymisen jälkeen. Juuri Teidän mielipiteenne on tärkeä, sillä tutkimustulosten avulla tavoittelemme myös tietoa siitä, miten tukea tulisi kehittää.

Olemme kaksi sosiaalialan opiskelijaa Oulun seudun ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyötä Yhden vanhemman perheiden liitolle. Valmistumme lähiaikoina sosinomeiksi ja tulevina sosiaalialan ammattilaisina meidän tulee ymmärtää asiakkaiden yksilöllisiä elämäntilanteita ja kyetä tukemaan sekä ohjaamaan heitä oikean tuen piiriin. Niimpä tutkimuksen keskeisenä tavoitteena on myös meidän omien ammattillisten valmiuksien kehittäminen.

Olemme vaitiolovelvollisia ja haastattelussa esille tulevat asiat ovat ehdottoman luottamuksellisia, ne tulevat vain meille tutkimuskäyttöön. Lopullisessa raportissamme emme tule käyttämään Teidän alkuperäisiä henkilötietoja, joten ette ole tunnistettavissa tutkimuksesta ja halutessanne voitte tutustua omaan osuuteenne ennen

tutkimustulosten julkaisua. Teillä on myös oikeus keskeyttää haastattelu niin halutessanne.

Haastattelun arvioimme kestävän n. 1-1,5 tuntia ja ne toteutetaan Teille sopivana aikana touko-kesäkuun aikana. Haastattelupaikan saatte valita itse. Se voidaan toteuttaa esimerkiksi kotonanne, Oulun seudun ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan yksikön- tai Kumppanuuskeskuksen tiloissa.

Jos parisuhteenne päättymisestä on kulunut vähintään puolitoista (1,5) vuotta ja olette kiinnostunut osallistumaan tutkimukseen, olkaa hyvä ja ottakaa meihin yhteyttä sähköpostitse sopiaksemme haastattelun aikatauluista 7.5.2010 mennessä osoitteisiin: xxxx@xxx.xx ja/tai xxx@xxx.xx Halutessanne voitte kysyä myös lisätietoja sähköpostitse.

Ystävällisin keväterveisin,

Sosionomi opiskelijat

Marjukka Huhtala & Taija Juutinen